G.
u.

ALBERT G. MACKEY

Istoria francmasoneriei

Cuvânt-înainte și note de
VASILE ZECHERU

Traducere din limba engleză de
MONICA MEDELEANU

EDITURA HERALD
București, 2017

CUPRINS

CAPITOLUL I

TRADIȚIA ȘI ISTORIA ÎN MASONERIE

Studiind francmasoneria, cercetătorul se confruntă cu două feluri de afirmații, care uneori sunt concordante, dar cel mai frecvent sunt contradictorii. Acestea sunt cele istorice și cele tradiționale, fiecare dintre ele aparținând francmasoneriei, în funcție de modul în care o abordăm.

Afirmația istorică se referă la instituție, dacă o privim din punct de vedere exoteric sau public; cea tradițională se referă numai la caracterul ei inițiatic sau secret.

Atât timp cât legendele ei tradiționale se limitează la ritualul ordinului, ele nu sunt teme potrivite pentru cercetarea istorică. Au fost inventate de creatorii ritualurilor în scopuri simbolice, aflate în relație cu formele inițierii. Filosofia masoneriei speculative s-a dezvoltat din aceste mituri; și, întrucât trebuie considerate ca fiind numai dezvoltarea unei idei filosofice sau speculative, nu pot fi puse în categoria relatărilor istorice.

Dar în lucrările celor care au scris despre originea și progresul masoneriei de la începuturi și până în prezent, elementul legendar sau tradițional s-a amestecat prea mult cu cel istoric. Efectul acestui demers asupra minților răuvoitoare și pline de prejudecăți a fost acela de a slăbi toate pretențiile instituției la o existență istorică. Maxima potrivit căreia dacă ceva este fals într-o privință, este fals în toate a fost aplicată rigid și acele enunțuri ale istoricului mason care sunt cu adevărat corecte au

fost puse la îndoială sau respinse, fiindcă în alte locuri ale relatării lui a fost prea credul.

Împrumutând limbajul tehnic al arheologiei, voi spune că istoria masoneriei[1] poate fi împărțită în două perioade – una preistorică, iar alta istorică. Prima este tradițională, iar a doua documentară. Într-o cercetare istorică, fiecare dintre aceste diviziuni trebuie clar definită. Există și o altă împărțire, anume în istorie ezoterică și exoterică. Prima aparține exclusiv arcanei ordinului și, după cum am spus, nu poate fi subiectul cercetării istorice. Cea de-a doua revine în mod adecvat sferei studiului istoric și se supune tuturor legilor criticii istorice.

Atunci când abordăm francmasoneria ca pe una dintre organizațiile sociale ale lumii, ca pe una dintre acele instituții care reprezintă rezultatele civilizației și care au apărut pe parcursul evoluției societății și, în final, când analizăm care sunt influențele pe care condițiile diferite ale acelei societăți le-au produs asupra ei și ce influențe a produs la rândul ei asupra acestor condiții diferite, ne angajăm la găsirea unei soluții pentru o problemă istorică și trebuie să realizăm cercetarea folosind o metodă istorică, și nu altfel. Trebuie să eliminăm orice speculație, pentru că istoria se ocupă numai de fapte.

Dacă avem ca obiect istoria unei națiuni, nu trebuie să facem nicio afirmație istorică despre ea, dacă nu o putem urmări și verifica prin documentele sale scrise. Orice se presupune despre evenimente care este posibil să se fi petrecut într-o perioadă timpurie a unei astfel de națiuni, despre care nu există niciun document scris în acea vreme sau imediat după aceea, se plasează pe bună dreptate în perioada obscură a epocii preistorice. Nu alcătuiește o parte a istoriei autentice a națiunii și i se poate acorda, cel mult, titlul de speculație istorică, ce nu poate

[1] Pe parcursul acestei lucrări voi folosi termenii de masonerie și francmasonerie fără nicio diferențiere, cu excepția unor ocazii speciale, pe care le voi specifica la momentul respectiv.

cere mai mult credit decât impune plauzibilitatea sau probabilitatea ei.

Posibilitatea sau probabilitatea ca un anumit eveniment să se fi produs în primele zile ale existenței unei națiuni, dar pentru care nu există niciun document scris, poate fi mare sau mică, depinzând de alte evenimente care l-au influențat și care s-au petrecut în perioada înregistrării sale. Evenimentul poate să fi fost posibil, dar nu probabil, iar în acest caz i se va acorda o importanță mică sau nu i se va acorda deloc și va fi imediat reintrodus în categoria miturilor. Ori se poate să fi fost și posibil, și foarte probabil, iar în acest caz ne este îngăduit să speculăm despre el, ca despre ceva ce a exercitat o influență asupra caracterului primar sau asupra progresului națiunii. Dar nici în acest caz nu își va pierde cu totul caracterul mitic. Orice am spune despre el ar fi numai o speculație plauzibilă. Nu ar fi istorie, căci aceasta nu se ocupă cu ceea ce este posibil să fi fost, ci numai cu ceea ce chiar a fost.

Progresul recent a ceea ce poartă numele de științe exacte a dus, prin forța exemplului și a analogiei, la o examinare mai critică a faptelor sau, mai degrabă, a așa-numitelor fapte ale istoriei.

Voltaire a spus în *Viața lui Carol al II-lea al Suediei* că „lipsa de încredere este fundamentul istoriei". Au trecut ani până când axioma a fost acceptată de către savanți cu toată forța ei. Dar până la urmă a fost adoptată ca regulă a întregii critici istorice. A fi credul înseamnă astăzi a fi nefilosofic, iar savanții nu acceptă nimic drept istorie, dacă nu poate fi demonstrat cu certitudine aproape matematică.

Niebuhr a început zdruncinând toată credința în povestea Reei Silvia, a lui Remulus și Remus și a lupoaicei, pe care le-a încredințat domeniului mitic, împreună cu multe alte întâmplări din vechile anale romane.

Mai târziu, inima patriotică a Elveției a fost făcută să plângă de descoperirea că povestea lui Wilhelm Tell și a mărului doborât de pe capul fiului său nu este nimic altceva decât o legendă medievală care putea fi găsită în multe alte țări și ale cărei circumstanțe, variind peste tot în detalii, indică totuși o origine comună, un mit simbolic vechi.

Astfel au fost eliminate din domeniul istoriei multe relatări cândva acceptate ca adevărate. Și lucrări precum *Istoria Greciei* și *Istoria Romei* ale lui Goldsmith nu mai sunt considerate manuale potrivite pentru școli, unde nu trebuie să se predea decât adevărul.

Aceleași reguli ale analizei critice care sunt urmate în separarea a ceea ce este adevărat de ceea ce este fals în istoria unei națiuni trebuie să se aplice la determinarea caracterului tuturor afirmațiilor din istoria masonică. Totuși, nu toți cei care au scris au urmat această cale. Multe dintre legendele ei sunt acreditate fără nicio interogație, după cum mă voi strădui să arăt în cele ce urmează, folosind un fundament istoric. Dar la fel de multe, dacă nu mai multe, sunt alcătuite dintr-un amestec de adevăr și ficțiune, ale căror hotare sunt greu de delimitat; în timp ce un număr și mai mare sunt în întregime mitice, neconținând niciun element de adevăr. Și totuși, timp de aproape două secole, toate aceste trei clase de folclor legendar masonic au fost acceptate de marele corp al fraternității, fără nicio discriminare, ca relatări fidele, de un adevăr neîndoielnic.

Această acceptare liberală a falsității în locul adevărului și această recunoaștere pripită a ficțiunilor drept relatări autentice prin care scriitorii de ficțiune au fost încurajați să se arunce pe tărâmurile absurdității în loc să se limiteze la domeniul istoriei legitime sunt cele care au aruncat un aer romantic asupra a tot ce s-a scris până acum despre francmasonerie. În mod nedrept, dar foarte natural, savanții au fost înclinați să respingă toate

legendele noastre, considerându-le fabuloase, pentru că au găsit în câteva elementele ficțiunii.

Dar, pe de altă parte, absurditățile creatorilor de legende și credulitatea cititorilor de legende au dat naștere, printr-o reacție sănătoasă, la o școală de iconoclaști (la care vom avea curând ocazia să ne referim), care a apărut dintr-o lăudabilă dorință de a împăca principiile criticii, ce trebuie să conducă toate cercetările istoriei masonice, cu regulile cărora se supun scriitorii profani când examinează istoria popoarelor.

Putem oferi ca exemple ale legendelor masoneriei care au pus la încercare credulitatea multora și au stârnit scepticismul altora acele legende aproape universal acceptate, și anume cele care atribuie organizarea francmasoneriei în forma ei prezentă epocii Templului lui Solomon – povestea prințului Edwin și a Marii Loji adunate de către el în orașul York în secolul al X-lea – și teoria că cele trei grade simbolice au fost instituite ca grade masonice într-o perioadă cu mult anterioară începutului de secol al XVIII-lea.

Aceste afirmații, crezute încă de toți masonii care nu au făcut din istoria ordinului un studiu special, au fost considerate, până de curând, de către savanți de seamă drept relatări adevărate. Chiar și Oliver, unul dintre cei mai erudiți, precum și cel mai prolific dintre autorii masonici, le-a recunoscut, în numeroasele lui lucrări, drept adevăruri istorice, fără un cuvânt de protest sau vreun semn de îndoială, poate cu excepția celei de-a treia legende menționate mai sus, în legătură cu care spune, exprimându-se cu precauție, că are „unele îndoieli dacă gradul de Maestru, așa cum este acordat acum, poate fi găsit cu trei secole în urmă”[1].

Acum apare însă o nouă școală de aspiranți în ale masoneriei, cărora, împrumutând un cuvânt folosit în istoria lup-

[1] *Disertație despre condiția masoneriei în secolul al XVIII-lea.*

telor religioase, li s-a dat numele de „iconoclaşti". Este un nume bun. Vechii iconoclaşti sau distrugătorii de statui din secolul al VIII-lea au dărâmat statuile şi au stricat picturile pe care le-au găsit în biserici, motivaţi de concepţii greşite, dar cinstite, deoarece credeau că oamenii iau umbra drept substanţă şi se închină la statuie sau la pictură în loc să se închine la Fiinţa divină pe care acestea o reprezentau.

Astfel, aceşti masoni iconoclaşti, cu concepţii îmbunătăţite, încep să distrugă, prin critică incisivă, statuile intelectuale pe care vechii masoni neinstruiţi le-au creat pentru a se închina la ele. Ei fac fărâme miturile şi legendele, ale căror erori şi absurdităţi au umbrit atât de mult timp ceea ce ar trebui să fie cerul limpede al istoriei masonice. Dar şi-au temperat zelul printr-o cunoaştere şi o moderaţie care erau necunoscute iconoclaştilor religiei. Aceştia au sfărâmat statuile şi au împrăştiat fragmentele în cele patru vânturi ale cerului sau au ars picturile, astfel că nu a mai rămas nici măcar o rămăşiţă din pânză. Orice ar fi fost frumos în opera sculptorului sau a pictorului a fost distrus pentru totdeauna. Orice sentiment legat de estetica artei a fost învins de virulenţa fanatismului religios. Dacă munca distructivă a acestor iconoclaşti ar fi fost universală şi s-ar fi întins pe o perioadă lungă de timp, nu ar fi rămas niciun fundament pentru crearea acelei ştiinţe a simbolismului creştin, care, în zilele noastre, a fost atât de interesantă şi de instructivă pentru arheolog[1].

Masonii iconoclaşti nu şi-au îndeplinit sarcina reformării critice în acest fel. Nu au sfărâmat nimic; nu au distrus nimic. Pe parcursul cercetării adevăratei istorii masonice, când întâlnesc un mit sau o legendă, aparent plină de absurdităţi şi contradicţii, nu o dau uitării ca pe ceva ce nu merită atenţia, ci o disecă; o ana-

[1] Astfel, împăratul Leon Isauricus a pus ca toate statuile şi picturile să fie îndepărtate din biserici şi arse în public – un act de vandalism nedepăşit nici de despotul sarazin care, dacă povestea este adevărată, a folosit fără cruţare cărţile din biblioteca de la Alexandria drept combustibil pentru băile publice.

lizează cu discernământ critic; separă grâul de neghină; acceptă partea care este confirmată de altă mărturie colaterală ca pe o contribuţie legitimă la istorie; ce este fără îndoială fictiv consideră mit şi fie îl resping în întregime ca pe un adaos fără sens la o legendă, fie îl interpretează ca pe o expresie a unei idei simbolice care are o valoare intrinsecă din punct de vedere istoric.

Regretatul arheolog George Smith, care a lucrat la British Museum, vorbind despre inscripţiile cuneiforme descoperite în Mesopotamia şi despre legendele pe care acestea le-au păstrat despre vechiul imperiu babilonian, a spus[1]: „Cu privire la elementul supranatural introdus în poveste, este similar ca natură multor astfel de adăugiri la relatările istorice, cu precădere în Est; dar nu aş respinge acele evenimente care este posibil să se fi întâmplat, deoarece, pentru a ilustra o credinţă curentă sau pentru a adăuga romantism poveştii, scriitorul a introdus supranaturalul".

Acesta este principiul după care îşi conduc cercetările scriitori masoni iconoclaşti, precum Hughan şi Woodford, care s-au aplecat asupra istoriei de început a francmasoneriei. Ei nu resping acele evenimente relatate în vechile legende, care au avut loc cu siguranţă, pentru că în ele se găsesc şi elemente mitice. Ei nu cedează în faţa tendinţei despre care George Smith spune că este prea răspândită în prezent, şi anume aceea de „a respinge partea mai de început a istoriei, din cauza evidentelor ei inexactităţi şi a elementului miraculos prezent în ea"[2]. Acesta, şi numai acesta, este modul în care poate fi scrisă corect istoria masonică de început. Aşa cum a fost alcătuită timp de secole dintr-o ţesătură în care s-au amestecat relatarea istorică şi ficţiunea legendară, a fost citită până acum fără discriminare judicioasă. Fie relatarea tradiţională a fost acceptată în întregime ca

[1] *O relatare caldeeană a Facerii*, p. 302.
[2] *Ibidem*.

istorică, fie a fost complet respinsă ca fictivă și astfel, în fiecare caz, au rezultat numeroase erori.

Ca exemplu de eroare care rezultă inevitabil din folosirea oricăreia dintre aceste metode de interpretare, dintre care una poate fi caracterizată drept școala credulității crase, iar cealaltă drept cea a marelui scepticism, să luăm legenda originii masoneriei în Templu, adică legenda care plasează organizarea instituției în perioada construcției Templului de la Ierusalim.

Prima dintre aceste școli acceptă implicit întreaga legendă ca fiind adevărată în toate detaliile ei și îl recunoaște pe regele Solomon ca fiind primul Mare Maestru, avându-i pe Hiram din Tyr și pe Hiram Abif ca Supraveghetori care conduceau Ordinul împreună cu el, acesta fiind împărțit în trei grade, iar inițierea făcându-se la fel ca în lojile zilelor noastre sau, cel puțin, nu foarte diferit.

Astfel, Anderson, care a promovat primul această legendă și teoria fundamentată pe ea, spune în ediția a doua a *Constituțiilor* lui că Hiram Abif, „în absența lui Solomon, ocupa poziția de Venerabil, iar în prezența lui, era Prim Supraveghetor"[1]; și apoi că „Solomon a împărțit Calfele în anumite loji, acestea având, fiecare, un Venerabil și Supraveghetori"[2]; în cele din urmă, Anderson spune că „Solomon era Mare Maestru al tuturor masonilor din Ierusalim. Regele Hiram era Mare Maestru la Tyr, iar Hiram Abif era Maestru al Lucrării"[3]. Ritualurile moderne au făcut unele schimbări în privința acestor detalii, dar vedem clar aici care este sursa originală a legendei, așa cum este aceasta acceptată în general de către fraternitatea din zilele noastre.

Într-adevăr, cei care cred în această legendă sunt atât de convinși de adevărul ei, încât le aplică eticheta de heterodocși tuturor celor care o neagă sau se îndoiesc de ea.

[1] Anderson, *Constituții*, ed. a 2-a, cap. III, p. 12.
[2] *Ibid.*, p. 13.
[3] *Ibid.*, p. 15.

În mod contrar, discipolii ultimei școli, al căror scepticism este excesiv, la fel cum este și credulitatea celor dintâi, resping ca fiind fabulos tot ceea ce tinde să lege francmasoneria de templul lui Solomon. Ei nu-l onorează deloc pe regele Israelului și resping cu dispreț teoria potrivit căreia acesta ar fi deținut o funcție masonică sau măcar ar fi fost francmason. Unii dintre sceptici au mers atât de departe, încât au întinat amintirea monarhului evreu comițând un abuz inutil și nemeritat.

Între aceste două tabere, care sunt fiecare în parte conduse în direcții greșite de un zel excesiv, se situează iconoclaștii – cercetători imparțiali, care caută calm și rece numai adevărul. Aceștia nu sunt de acord, este adevărat, cu autenticitatea legendei Templului în forma ei prezentă. Ei neagă că ar fi vreo dovadă pe care un istoric ar putea, aplicând regulile corecte ale criticii, să o accepte ca fiind valabilă, care să confirme că francmasoneria a fost organizată la momentul construcției Templului lui Solomon și, de aceea, îi caută originea într-o altă perioadă și în circumstanțe diferite.

Ei nu resping însă mitul legat de templu ca fiind cu totul nedemn de atenție. Dimpotrivă, respectă această legendă ca având o semnificație simbolică, a cărei valoare nu poate fi supraestimată. Ei consideră că legenda își are originea în vechile Constituții, că există referiri clare la aceasta în *Legenda Ordinului* și o urmăresc până la completa ei dezvoltare în cadrul ritualurilor moderne. Recunosc astfel influența pe care povestea templului și a constructorilor ei a exercitat-o asupra alcătuirii interne a ordinului și, de aceea, nu au tendința de a o desconsidera, în ciuda inexactității ei istorice.

Știind ce rol important au avut legendele și simbolurile francmasonice în evoluția instituției și cât de tributar le este sistemul filosofic pentru tot ce îi este specific, ei își consacră energia scriind nu în favoarea eliminării unui anume mit sau unei anume legende, ci în favoarea cercetării răspunsurilor la întrebările cum

și când a apărut și care este adevărata ei semnificație ca simbol sau ce fundament poate să fi avut ca relatare în istorie. Și astfel pot să adauge lucruri importante la adevărata istorie masonică pe care au aflat-o până atunci.

Pe scurt, teoria școlii iconoclaste este că întotdeauna trebuie căutate în primul rând adevărul și autenticitatea; că nimic nu trebuie acceptat ca istoric, dacă nu are aspectele interne și externe ale adevărului istoric și că, abordând legendele masoneriei – despre care se poate spune, aproape despre fiecare, *Se non vero, e ben trovato*[1] –, nu trebuie să le respingem ca fiind în întregime fictive, ci ca având vreun înțeles ascuns și ocult, pe care, ca și în cazul altor simboluri, trebuie să încercăm să-l descoperim cu sârguință. Dacă descoperim însă că legenda nu are niciun înțeles simbolic, ci este pur și simplu distorsiunea unui fapt istoric, trebuie să eliminăm cu grijă elementul fabulos și să lăsăm adevărul la care a fost adăugat, pentru a obține adevărata ei valoare.

Aceasta a fost metoda urmată de filosofii Antichității; iar Platon, Anaxagora și Cicero au explicat absurditățile mitologilor antici printr-un mod alegoric de interpretare.

Timp de mulți ani am fost puternic atașat de această școală și, în alcătuirea acestei lucrări, îi voi adopta principiile. Nu mă tem că pretențiile francmasoneriei la o existență îndelungată vor avea de suferit de pe urma criticii istorice, deși perioada în care a apărut nu poate fi admisă ca fiind atât de îndepărtată precum cea atribuită de Anderson[2] sau Oliver[3].

---

[1] Dacă nu este adevărat, este o invenție bună.

[2] James Anderson (1679/1680–1739), pastor anglican considerat autorul celebrelor *Constitutions of the Free-masonry* (1723), o compilație de texte provenite din hermetism, rosacrucianism, cabala, prin care se reglementa activitatea atelierelor; ediția din 1738 a *Constituțiilor* a fost o reluare corectată și adăugită a celei din 1723, pentru ca apoi varianta din 1738 să fie și ea republicată cu modificări în anii 1756, 1767 și 1784; despre lucrarea menționată s-a spus că a reușit să alinieze masoneria Protestantismului, anulând astfel spiritul romano-catolic originar ce emana din *Old Charges*. (V.Z.)

[3] George Oliver (1782–1867) este un reputat scriitor mason în epocă; dintre lucrările sale menționăm: *The Antiquities of Freemasonry*, *Historical Landmarks and other Evidences of Freemasonry*. (V.Z.)

Critica iconoclastă nu poate deprecia, ci mai degrabă va eleva caracterul instituției. O va elibera de absurdități, va explica frecvent cauza anacronismelor, va purifica elementul fictiv și îl va limita la domeniul strict al istoriei.

Marelui Niebuhr[1] i se reproșa frecvent că a răsturnat întregul conținut al istoriei romane de început și totuși Arnold, cel mai competent dintre critici, a afirmat despre el că mai degrabă a construit decât a distrus și a fixat pe baze istorice mult din ceea ce scepticismul modern a respins ca fictiv.

Urmând o metodă ca aceea a celor mai instruiți dintre istoricii moderni, va fi necesar, pentru o cercetare corectă și inteligibilă a istoriei masoneriei, să facem distincție între cele două perioade în care este împărțită în mod firesc: cea preistorică și cea istorică.

Perioada istorică include perioada pentru care avem documente autentice referitoare la existența ordinului și care va fi tratată în partea a doua a acestei cărți.

Perioada preistorică include perioada pentru care nu avem atestări autentice și pentru care trebuie să ne bazăm cu totul pe legende și tradiții.

Istoria legendară a masoneriei va începe, așadar, în capitolul următor.

---

[1] Bartold Georg Niebuhr (1776–1831) este considerat de unii cercetători ca fiind părintele istoriografiei moderne. În text, Mackey se referă la o celebră lucrare semnată de acest autor și intitulată *Istoria Romei*. (V.Z.)

CAPITOLUL XXVIII

FRANCMASONERIA ȘI CRUCIADELE

În toată istoria legendară a francmasoneriei nu există nimic mai interesant sau mai romantic decât poveștile care leagă originea acesteia de cruciade; nimic în care judecata și raționamentul să se fi predat în asemenea măsură imaginației inventatorilor de diferite teorii asupra acestui subiect sau credulității credincioșilor.

Înainte de a începe să discutăm numeroasele faze care au fost atribuite de către diferiți scriitori, teorie care stabilește originea francmasoneriei la cruciade, la ordinele cavalerești din Evul Mediu și, în special, la Cavalerii templieri, se cuvine să aruncăm o privire asupra acelor lupte dintre creștini și sarazini care, sub numele de cruciade, au făcut Europa să verse atât sânge și să cheltuiască atâția bani în încercarea de a asigura și de a păstra posesiunea Pământului Sfânt. Această privire sau, mai degrabă, acest rezumat trebuie să fie scurt, căci subiectul a fost tratat frecvent și abundent de numeroși istorici, de la Joinville la Michaux și Mills, fiind prin urmare cunoscut celor mai mulți scriitori.

La aproximativ douăzeci de ani după ce musulmanii au cucerit Ierusalimul, un sihastru din Picardia, Franța, a făcut o vizită pioasă în oraș. Indignat de opresiunile la care erau supuși creștinii în pelerinajele pioase făcute la mormântul Domnului și mișcat de plângerile bătrânului patriarh, Petru Eremitul – căci acesta este numele care i s-a dat în istorie – a hotărât la întoarcerea în Europa să încerce să stârnească sentimentul religios și

spiritul militar al suveranilor, al nobililor și al populației din Occident. Obținând întâi aprobarea suveranului pontif, Petru Eremitul a călătorit prin Italia și Franța și, prin cuvântări fervente ținute în toate locurile pe care le-a vizitat, și-a îndemnat auditorii la datoria sacră de a salva Palestina din mâinile necredincioșilor. Sentimentele superstițioase ale oamenilor conduși de preoțime și spiritul militar al cavalerilor obișnuiți cu aventura au fost trezite imediat de elocvența predicatorului fanatic. În toate orașele și satele, în biserici și pe drumuri, vocea lui proclama nedreptățile și suferințele pelerinilor pioși, iar reproșurile lui au trezit remușcarea ascultătorilor pentru inerția și indiferența lor din trecut față de cauza fraților lor și i-au făcut dornici să salveze altarele sacre de întinarea posesorilor sarazini.

Entuziasmul care a cuprins toate categoriile de oameni – nobili și preoți, prinți și țărani – a oferit o scenă minunată, pe care istoria lumii nu o mai consemnase înainte și nu a mai consemnat-o de atunci. Națiunile Europei Occidentale au declarat într-un glas război musulmanilor. Negustori și meseriași și-au abandonat îndeletnicirile prin care își câștigau traiul, pentru a ridica armele într-o cauză sfântă; țărani și fermieri și-au abandonat câmpurile, turmele și cirezile; baroni și-au vândut sau ipotecat proprietățile pentru a face rost de mijloacele prin care să se alăture expediției.

Numeroasele conflicte care au urmat în următorii două sute ani au fost numite cruciade sau, în franceză, *croisades*, de la crucea roșie purtată de războinici pe piept sau pe umăr, dată prima oară la Conciliul de la Clermont de către Papa Urban episcopului de Puy și purtată ulterior de toți cruciații ca însemn al profesiei lor.

Prima mare armată alcătuită în scopul războiului sfânt a plecat în anul 1096 din țările vestice. Era alcătuită din aproape trei sute de mii de oameni, adunați în cea mai mare parte din clasele inferioare ale societății, și era condusă de Petru Eremitul.

Era totuşi mai degrabă o gloată imensă, nedisciplinată decât o armată, al cărei conducător era lipsit complet de capacitatea militară de a o conduce sau de a o ţine în frâu.

Marşul sau, mai degrabă, înaintarea acestei gloate imense către Asia Minor a fost marcată la fiecare pas de infracţiuni. Au distrus oraşele şi au jefuit locuitorii tuturor provinciilor prin care au trecut. Locuitorii înfuriaţi s-au opus trecerii lor cu armele. În multe conflicte din Ungaria şi Bulgaria au fost ucişi cu miile. Petru Eremitul a fugit în munţi, iar dintre discipolii lui amăgiţi şi decăzuţi doar câţiva au ajuns în Constantinopol şi chiar mai puţini pe ţărmul Asiei Minor. Au fost nimiciţi rapid de forţele sultanului. Războiul cruciadelor nici nu începuse bine şi trei sute de mii de vieţi s-au pierdut în marşul armatei.

Prima cruciadă a fost întreprinsă în acelaşi an şi a urmat rapid armata a cărei soartă dezastruoasă tocmai a fost expusă. Acest corp de armată era alcătuit din mulţi baroni şi cavaleri aleşi, care erau însoţiţi de vasalii lor.

În fruntea acestei armate mai disciplinate, care era alcătuită din o sută de mii de cavaleri şi călăreţi şi din cinci sute de mii de pedestraşi, se afla renumitul Godfrey de Bouillon, un nobil cunoscut pentru pietatea, vitejia şi priceperea lui militară.

Această armată, deşi greoaie din cauza mărimii ei şi greu de manevrat din cauza faptului că era alcătuită din oameni de naţionalităţi diferite, a fost, în ciuda numeroaselor probleme, mai norocoasă şi mai de succes decât gloata condusă de Petru Eremitul care a precedat-o. A ajuns în siguranţă în Palestina, deşi nu fără să piardă mulţi cavaleri şi soldaţi. Până la urmă, după un asediu de cinci săptămâni, Ierusalimul a fost cucerit de războinicii creştini în anul 1099, iar Godfrey a fost declarat primul rege creştin al Ierusalimului. Într-un exces de umilinţă care se poate ierta, el a refuzat coroane de nestemate în locul în care Domnul şi Stăpânul său purtase o coroană de spini şi s-a mulţumit cu titlurile de Duce şi Apărător al Mormântului Sfânt.

Pe parcursul următorilor douăzeci şi cinci de ani Palestina a devenit casa sau, cel puţin, locuinţa multora dintre cavalerii Europei. Regatul latin al Ierusalimului s-a extins spre est, de pe malurile Mării Mediterane până la deşerturile Arabiei, şi spre sud, de la oraşul Beritus (acum Beirut), în Siria, până la frontierele Egiptului, în afară de Tripoli, care se întindea din nordul Beritusului până la graniţele principatului Antiohia.

A doua cruciadă, instigată de predicile călugărului St. Bernard şi promovată de Ludovic al VII-lea al Franţei, a fost întreprinsă în anul 1147. Numărul de cavaleri, soldaţi, preoţi, femei şi partizani care s-au angajat la această a doua cruciadă a fost estimat la aproape un milion. În fruntea ei se aflau împăratul Conrad al III-lea al Germaniei şi regele Ludovic al VII-lea al Franţei. Acest efort de a elibera şi de a întări puterea creştină decadentă din Palestina nu a avut succes. După o încercare inutilă şi lipsită de glorie de a prelua oraşul Damasc, a cărui apropiere de Ierusalim era considerată periculoasă pentru regatul latin, în 1149, Ludovic s-a întors acasă cu puţinul rămas din armata sa şi în anul următor a fost urmat de împăratul Conrad. Astfel, s-a încheiat prematur a doua cruciadă, iar cauza creştină din Palestina a fost lăsată să fie apărată de forţele şi curajul locuitorilor creştini.

Următorii treizeci şi cinci sau patruzeci de ani reprezintă o consemnare tristă şi continuă a înfrângerilor creştinilor. A trebuit ca ei să lupte cu un adversar nou şi puternic în persoana renumitului sarazin Sallah-ud-deen, cunoscut mai bine ca Saladin, care, după şaisprezece ani de război împotriva cavalerilor creştini, în care a fost înfrânt uneori, dar cel mai des a învins, a reuşit să cucerească Ierusalimul, pe data de 2 octombrie, în anul 1187.

Astfel, după ce s-a aflat sub stăpânire creştină timp de optzeci şi opt de ani, Ierusalimul şi altarul sfânt au căzut iar în mâinile musulmanilor.

Când vestea căderii lui a ajuns în Europa, s-a instalat cea mai mare durere şi consternare. S-a hotărât imediat să se depună un efort susţinut pentru salvarea lui de cuceritorii necredincioşi. Entuziasmul oamenilor pentru recuperarea lui a fost aproape la fel de mare ca cel care a precedat prima şi a doua cruciadă, stârnite de apelurile elocvente ale lui Petru Eremitul şi Sfântul Bernard. Principalii suverani din Europa, cu excepţia Spaniei, care era angajată în propriile lupte pentru alungarea maurilor, au hotărât să-şi conducă armatele către recucerirea Ierusalimului. Aşa a fost inaugurată a treia cruciadă.

În anul 1188, nenumărate forţe din Anglia, Franţa, Italia şi alte ţări au pornit cu ardoare şi impetuozitate către Palestina. În anul 1189, o sută de mii de cruciaţi, sub comanda lui Guy de Lusignan, s-au oprit în faţa oraşului Acra. Asediul a durat doi ani şi s-a soldat cu mari pierderi de vieţi de ambele părţi. Până la urmă, oraşul a capitulat şi musulmanii s-au predat în faţa lui Richard Inimă de Leu, regele Angliei.

Această a treia cruciadă este remarcabilă prin numărul de suverani europeni care au participat personal la ea. Richard al Angliei, Filip Augustus al Franţei, Frederick Barbarossa al Germaniei şi ducii de Suabia şi Burgundia şi-au lăsat cu toţii regatele pentru a fi conduse de către regenţi în absenţa lor şi s-au alăturat luptei pioase pentru a salva Pământul Sfânt de domnia mahomedană.

Dar, în ciuda numeroaselor victorii asupra lui Saladin pe câmpurile de luptă şi a cuceririi multor locuri importante, cum ar fi Acra, Ascalon, Jaffa şi Cezarea, cruciaţii nu au reuşit să-şi atingă marele scop, acela al recuceririi Ierusalimului, care a rămas în continuare sub stăpânirea lui Saladin. Totuşi, făcând o înţelegere cu regele Richard, Saladin a acordat acces liber şi netulburat tuturor pelerinilor care vizitează oraşul sfânt.

Astfel s-a încheiat a treia cruciadă. Nu poate fi numită un eşec absolut, în ciuda faptului că Ierusalimul a rămas în conti-

nuare în mâinile necredincioşilor, pentru că a fost împiedicată ruina totală cu care era ameninţat regatul latin la începutul lui; cuceririle continue ale musulmanilor au fost frânate; Saladin, care învinsese până atunci, a fost obligat să facă o înţelegere; cea mai mare parte din coasta maritimă a Palestinei, cu toate fortăreţele şi oraşele, Acra, Jaffa, Antiohia şi Tyr, au rămas sub stăpânirea creştinilor.

Saladin a mai trăit doar câteva luni după înţelegerea pe care a făcut-o cu Richard şi, la moartea lui, domeniile lui au fost împărţite între trei dintre fiii săi şi fratele lui, Saphadin. Ultimul dintre aceştia, căruia s-au alăturat cei mai mulţi dintre veteranii care luptaseră sub Saladin, şi-a asigurat suveranitatea în Siria.

Moartea renumitului şi puternicului lor duşman i-a încurajat pe creştinii din Palestina să îşi reînnoiască eforturile de recuperare a Ierusalimului de îndată ce înţelegerea a expirat. În acest scop, în Europa s-a cerut o nouă cruciadă. Apelul, primit cu apatie în Anglia şi Franţa, a fost întâmpinat mai bine în Germania. Trei corpuri mari de cavalerie germană au sosit la Acra în 1195. Campania a durat totuşi mai puţin de doi ani, iar trupele, neobţinând rezultate hotărâtoare, au fost rechemate în Germania, ca urmare a morţii împăratului Henric al VI-lea. Această campanie, care a fost numită de unii scriitori a patra cruciadă, a fost considerată, în general, doar un episod din istoria războaielor sfinte.

A patra cruciadă adevărată a început în anul 1203, când o armată mare, formată din cavaleri şi oameni de arme din Franţa, Germania, Italia şi Flandra, a plecat pe mare spre Constantinopol în vase furnizate de veneţieni şi comandate de dogele orb Dandolo. Tronul Imperiului Bizantin fusese uzurpat de Alexius cel bătrân, care îşi închisese fratele, monarhul legitim, după ce pusese să i se scoată ochii. Primul obiectiv al cruciaţilor era acela de a-l da jos de pe tron pe uzurpator şi de a le reda conducerea

lui Isaac și fiului său, Alexius cel tânăr, care instigase campania și însoțise expediția.

Asediul și cucerirea Constantinopolului sunt povestite în limbajul grafic al lui Gibbon; dar sunt atât de lipsite de legătură cu subiectul cercetării noastre, încât nu reclamă mai multă atenție. Este suficient să spunem că prin această cucerire cruciații s-au abătut cu totul de la marele scop pentru care plecaseră din Europa. Nimeni nu a ajuns și nici nu a încercat să ajungă în Palestina, iar a patra cruciadă s-a încheiat fără să se dea nicio lovitură pentru recuperarea Ierusalimului și eliberarea Sfântului Mormânt de întinarea stăpânitorilor păgâni.

A cincea cruciadă a început în anul 1217. În acest război, cruciații au atacat Egiptul, crezând că această țară era cheia Palestinei. La început, au avut mare succes și au asediat și capturat orașul Damietta. Dar, influențați și conduși de lăcomia și ignoranța reprezentantului papal, au refuzat oferta sarazinilor, care consta în cedarea Ierusalimului în schimbul evacuării Egiptului, și au continuat campania înregistrând cele mai dezastruoase rezultate, iar, în final, abandonând lupta, cruciații s-au întors în Europa, în 1229, fără să fi văzut măcar țărmurile Țării Sfinte.

A șasea cruciadă a fost întreprinsă de francezi în 1238. Ulterior, li s-a alăturat Richard, conte de Cornwall, nepotul lui Richard Inimă de Leu. Calitatea și îndemânarea militară a acestui conducător abil au dus la reușite și, în 1240, la redobândirea Ierusalimului de către creștini. Cruciada s-a încheiat cu întoarcerea lui Richard de Cornwall în Anglia, în anul 1240.

Fortificațiile Ierusalimului au fost refăcute de cavalerii templieri, dar nu terminaseră cu măsurile de apărare necesare, când regatul creștin a fost atacat de un nou dușman. Descendenții acelor triburi barbare de tătari care, sub numele de huni, copleșiseră cu secole înainte Imperiul Roman au început să facă prăpăd în Asia Minor. Douăzeci de mii de călăreți turcomani,

sub comanda lui Barbacan, ajutați de preoți egipteni, au smuls în 1242 Ierusalimul de la creștini, care nu l-au mai recuperat niciodată. Războiul a continuat, producând distrugeri creștinilor. Palestina a fost preluată de hoardele barbare de turcomani. Musulmanii din Damasc, Alep și Ems, uitând vechea ură și conflictele religioase, s-au unit cu cavalerii templieri pentru a se opune unui dușman comun.

Dar efortul de a stăvili invazia turcomană a fost zadarnic. Toate orașele din regatul latin, ca Tiberias, Ascalon, Jaffa și altele, au fost cucerite. Doar Acra a rămas la cavalerii creștini, iar Mormântul Sfânt a ajuns din nou în mâinile necredincioșilor.

A șaptea cruciadă a început în 1245, pentru a se recupera ce se pierduse. A fost întreprinsă de cavalerii din Anglia și Franța. Ludovic al IX-lea i-a comandat personal pe francezii care făceau parte din armată, iar William Longsword, care se distinsese în a cincea cruciadă, alături de mulți alți cavaleri și nobili englezi, au jurat că vor lupta sub steagul lui.

Egiptul a fost din nou ținta expediției și, după o întârziere nenecesară și imprudentă de opt luni în Cipru, în 1248, Ludovic a plecat pe mare spre Egipt, cu o armată de cincizeci de mii de oameni. Istoria acestei cruciade este doar o relatare a înfrângerilor suferite de creștini, din cauza dușmanilor, a foamei și ciumei. La Mansora, în 1250, cruciații au fost puși pe fugă; treizeci de mii de creștini au fost uciși, printre ei aflându-se floarea cavalerilor francezi și englezi, iar regele Ludovic însuși a fost luat prizonier. A fost răscumpărat prin predarea Damiettei turcilor, cucerirea acestui oraș fiind aproape singura victorie a armatei creștine. Regele a plecat la Acra, care era aproape singura posesiune a creștinilor în Siria și, curând după aceea, s-a întors în Franța, astfel încheindu-se a șaptea și penultima cruciadă, în anul 1254.

Timp de paisprezece ani, Siria și Palestina au fost lăsate în seama protecției inadecvate care putea fi oferită de cavalerii templieri și ospitalieri, două ordine care nici măcar în fața dușma-

nului lor comun nu au putut să își stăpânească sentimentele de rivalitate și neînțelegerile. Aceste sentimente au culminat până la urmă într-o bătălie sângeroasă între ele, în care templierii au fost distruși aproape complet.

Regatul latin al Palestinei, fiind slăbit astfel de luptele interne ale apărătorilor lui, a fost predat musulmanilor oraș după oraș, până când doar Acra a mai rămas în mâinile creștinilor. În 1268, cea mai grea lovitură a venit la căderea Antiohiei, mândra capitală a Siriei. Patruzeci de mii de creștini au fost omorâți la cucerirea ei și o sută de mii au fost vânduți ca sclavi.

Căderea statului creștin al Antiohiei a fost o catastrofă care a trezit iar ardoarea militară și pietatea Europei și s-a inițiat o nouă cruciadă – a opta și ultima – pentru recuperarea Pământului Sfânt, restaurarea regatului latin și scoaterea necredincioșilor de pe teritoriul sfânt.

Această cruciadă a fost condusă exclusiv de către prințul Eduard, cel care mai târziu a devenit Eduard I al Angliei. Este adevărat că Ludovic al IX-lea al Franței, fără să se lase descurajat de dezastrele care se abătuseră înainte asupra lui, a încercat cu aceeași ardoare să-și reînnoiască eforturile de recuperare a Mormântului Sfânt și, în acest scop, a părăsit Franța în 1270. Dar s-a oprit pentru scurt timp în Tunisia, sperând să convertească regele și poporul la creștinism. Deși nu s-au dat bătălii decisive între mauri și creștini, armata celor din urmă a fost nimicită repede de căldură, oboseală, foame și ciumă și regele însuși a murit după o lună și ceva de la sosirea lui pe țărmurile Cartaginei. Prințul Eduard s-a alăturat armatei franceze din Tunisia cu un mic corp de cavaleri, dar, după moartea monarhului francez și abandonarea încercării, a plecat în Siria cu o armată de doar o mie de cavaleri și oameni de arme și a acostat la Acra în 1270. Dar cavalerii din Palestina s-au adunat nerăbdători în jurul numelui său și i-au sporit forțele, acestea ajungând la șapte mii. Cu acest corp mic de armată, slab ca număr, dar puternic

prin curajul și capacitatea conducătorului lor, Eduard a atacat hoarda imensă de musulmani care asedia Acra, i-a determinat să se retragă și, urmându-i până în Nazaret, a capturat orașul după o bătălie în care necredincioșii au fost măcelăriți.

Dar cucerirea Nazaretului a încheiat cariera militară a lui Eduard în Palestina. După ce era să moară de la o rană otrăvită provocată de un asasin musulman, s-a întors în Anglia, în 1271, încheind mai întâi un armistițiu de zece ani cu sultanul Egiptului.

Apărarea Palestinei sau, mai degrabă, a orașului Acra, singurul punct ocupat de creștini, în calitate de capitală a regatului latin, a fost lăsată în seama cavalerilor celor trei ordine cavalerești, cavalerii templieri, ospitalieri și teutoni. Aceștia au încălcat în mod repetat armistițiul și i-au jefuit des pe negustorii musulmani pașnici. Cerând în zadar încetarea acestor agresiuni, sultanul a hotărât în cele din urmă să-i extermine pe „francii necredincioși" și a pornit împotriva orașului Acra cu o armată de două sute de mii de oameni.

După un asediu care a durat puțin mai mult de o lună, în timpul căruia cavalerii celor trei ordine militare au săvârșit minuni de vitejie, Acra a fost cucerită, în 1271, printr-un asalt care a costat șaizeci de mii de vieți creștine. Locuitorii care nu au acceptat jugul musulman au fugit în Cipru cu cavalerii templieri, ospitalieri și teutoni care au supraviețuit masacrului.

Astfel, după o luptă sângeroasă de două sute de ani, posesiunea Pământului Sfânt a fost lăsată pentru totdeauna în mâinile dușmanilor Crucii.

Așa se încheie istoria cruciadelor. Timp de cincizeci de ani după aceea, papii s-au străduit să stârnească un nou entuziasm pentru recuperarea locurilor sfinte, dar apelurile lor au rămas fără răspuns. Entuziasmul fanatic care îi inspirase pe regii, nobilii și cavalerii Europei timp de două secole se risipise și

setea de glorie şi iubirea de arme au fost direcţionate de atunci pe alte căi.

Nu intenţionez să cercetez influenţa exercitată de cruciade asupra stării religiei, a educaţiei, a comerţului sau a societăţii în Europa. Tema este interesantă, dar nu are legătură cu subiectul discuţiei noastre, care este conexiunea posibilă dintre ele şi originea francmasoneriei. Dar, în măsura în care este posibil ca ele să fi favorizat creşterea libertăţii oraşelor şi perpetuarea sistemului cavalerismului, poate fi necesar într-o parte viitoare a acestei discuţii ca aceste puncte să fie tratate cu mai multă atenţie.

Din punctul de vedere al problemei de faţă, cel mai important subiect este organizarea în timpul cruciadelor a celor trei ordine cavalereşti militare: cavalerii ospitalieri, cavalerii templieri şi cavalerii teutoni. Prin acestea, dar mai ales prin al doilea, s-a făcut încercarea de a stabili originea instituţiei masonice în timpul cruciadelor.

Oricare ar fi fost originea instituţiei cavalerismului, fie că a venit de la ordinul ecvestru al romanilor, de la scandinavi, arabi, persani sau, ceea ce este mult mai probabil, de la influenţele specifice sistemului feudal, este cert că acea formă de cavalerism care a fost încorporată în organizarea ordinelor religioase şi militare a apărut în Palestina în timpul războaielor cruciate şi că înainte de acea perioadă nu au fost cunoscute în Europa astfel de organizaţii cavalereşti.

Cavalerii ospitalieri ai Sfântului Ioan, cunoscuţi acum mai bine drept Cavaleri de Malta, au reprezentat primul ordin militar şi religios care s-a înfiinţat în Palestina. Originea lui trebuie urmărită până la ospitalierii din Ierusalim, o instituţie pur caritabilă înfiinţată de anumiţi negustori din Amalfi, în regatul Napolelui, care, făcând comerţ în est, a construit la Ierusalim spitale pentru pelerinii săraci şi bolnavi. După ce a început prima cruciadă, mulţi cavaleri, lăsând armele, s-au unit cu ospitalierii în munca pioasă a asistării bolnavilor. Până la urmă,

Gerard, rectorul spitalului, şi-a determinat fraţii să facă jurămintele de sărăcie, supunere şi castitate şi să adopte o haină specifică, alcătuită dintr-o pelerină neagră care avea o cruce albă în opt puncte pe partea stângă a pieptului. Acestea s-au întâmplat în anul 1099. Cavalerii şi-au continuat totuşi misiunea paşnică de asistare a celor săraci până în 1118, când a murit Gerard şi succesiunea a fost preluată de Raymond de Puy. Spiritul militar al lui Raymond se opunea izolării monahale care fusese încurajată de predecesorul lui. El a propus, aşadar, schimbarea caracterului societăţii, prin care aceasta trebuia să devină un ordin militar devotat apărării Palestinei de atacurile necredincioşilor. Membrii au acceptat cu bucurie această propunere şi, făcându-se noi jurăminte în faţa patriarhului Ierusalimului, în anul 1118 s-a înfiinţat ordinul militar al cavalerilor Sfântului Ioan de la Ierusalim. Ordinul a avut în continuare reşedinţa în Palestina în timpul ocupării acesteia de către creştinii Regatului Latin, participând activ la toate războaiele celor opt cruciade.

Când Acra a căzut în faţa armatei sultanului din Egipt, ospitalierii, alături de cavalerii celorlalte două ordine, care scăpaseră de măcelul din timpul asediului şi de după predare, au fugit în Cipru. De acolo au plecat pe insula Rodos, unde au rămas timp de două sute de ani, sub numele de Cavalerii din Rodos, iar după aceea s-au stabilit permanent la Malta, unde, odată cu schimbarea numelui în cel de Cavaleri de Malta, au rămas până când insula a fost luată în posesie de Napoleon, în anul 1798. Acesta a fost sfârşitul ordinului acestor cavaleri viteji, deşi până în zilele noastre ordinul păstrează unele rămăşiţe ale existenţei sale în Italia.

Ordinul Cavalerilor Templieri a fost înfiinţat în anul 1118 de Hugh de Payens, Godfrey de St. Aldemar şi încă alţi şapte cavaleri ale căror nume nu s-au păstrat. Unind caracterul călugărului şi al soldatului, ei au făcut jurămintele de sărăcie, castitate şi supunere în faţa patriarhului Ierusalimului. Baldwin, regele

Ierusalimului, le-a dat ca locuință o parte din palatul lui, care se afla lângă locul fostului Templu, iar ca loc pentru arsenal strada dintre palat și Templu, de unde și-au luat numele de templieri. Templierii au participat foarte activ la apărarea Palestinei în cele două secole de cruciade. Au înființat, de asemenea, case numite preceptorii în toate țările Europei, în care locuiau mulți cavaleri. Dar conducătorul ordinului s-a aflat întotdeauna în Palestina. La sfârșitul luptelor pentru cucerirea Pământului Sfânt, când Acra a căzut și regatul latin a fost destrămat, templierii au fugit în Europa și au fost distribuiți în diferite preceptorii.

Dar bogăția și puterea lor au trezit lăcomia și rivalitatea lui Filip cel Frumos, regele Franței, care, cu ajutorul unui papă corupt și slab, Clement al V-lea, a hotărât să extermine ordinul. Acuzații de erezie și decadență morală au fost proferate asupra lor; dovezile nu au lipsit, fiind solicitate de un rege și un papă; și pe 18 martie 1314, de Molay, Marele Maestru, împreună cu cei trei demnitari principali ai ordinului au fost arși în piața publică, cincizeci și patru de cavaleri suferind aceeași soartă cu trei ani înainte.

Ordinul a fost suprimat în toate țările din Europa. Marile lui posesiuni au fost însușite parțial de diferiți suverani pentru propria lor folosință și date parțial cavalerilor de Malta. Între aceștia din urmă și templieri existase dintotdeauna o rivalitate și au fost dornici să ia parte la prada obținută de la vechii lor adversari. Doar în Portugalia li s-a permis să-și continue existența, sub numele de Cavalerii lui Hristos.

Cavalerii teutoni, ultimul dintre cele trei ordine, erau alcătuiți exclusiv din germani. Originea lor umilă este relatată astfel: în timpul cruciadelor, un gentilom bogat din Germania, care locuia la Ierusalim, a construit un spital pentru tratarea și sprijinirea compatrioților lui pelerini. Această operă de caritate a fost extinsă de alți germani din Lubeck și Bremen și, în final, în timpul celei de-a treia cruciade, un spital somptuos a fost ridicat

la Acra și s-a alcătuit un ordin sub numele de cavalerii teutoni sau frații de la Spitalul Doamnei Noastre, al germanilor din Ierusalim. Regula adoptată de cavaleri semăna îndeaproape cu cea a ospitalierilor sau a templierilor, cu excepția faptului că nu puteau fi admiși în ordin decât germani.

Asemenea cavalerilor celorlalte două ordine, ei au rămas în Palestina până la căderea orașului Acra, când s-au întors în Europa. Mulți ani au fost angajați într-o cruciadă pentru convertirea păgânilor din Prusia și Polonia, iar după aceea în lupte teritoriale cu regii Poloniei, care le invadaseră domeniile. După secole de lupte cu diverse puteri, ordinul a fost abolit până la urmă de împăratul Napoleon, în 1809, deși continuă să existe cu numele în Austria.

În cercetarea afirmațiilor despre legătura cruciaților cu francmasoneria, îi putem elimina pe Cavalerii de Malta și Cavalerii teutoni doar observând că organizarea lor nu semăna câtuși de puțin cu cea a francmasoneriei. Nu aveau arcane în sistemul lor, nici o formă secretă de inițiere sau de admitere și nici o metodă de recunoaștere. Și, în afară de absența similarității, care trebuie să elimine imediat orice idee despre o legătură între ordinul masonic și aceste ordine cavalerești, nu putem găsi niciun document istoric care să se refere la o astfel de legătură sau să conțină cea mai fină aluzie la ea.

Dacă francmasoneria își datorează originea cruciadelor, după cum au afirmat unii scriitori, sau dacă s-a exercitat o influență asupra ei de către cavalerii care s-au întors în Europa după aceste războaie sau în timpul lor și au găsit francmasoneria existând deja ca instituție, trebuie să căutăm o astfel de legătură sau influență numai la templieri.

Probabilitatea unei astfel de legături are următoarele explicații istorice. Templierii erau o societate secretă care se deosebea în această privință de celelalte două ordine. Ei aveau o doctrină secretă și o ceremonie secretă de inițiere. Acest caracter secret

al ceremoniilor lor a constituit subiectul uneia dintre acuzațiile care li s-au adus de către papă. Cuvintele acestei acuzații sunt următoarele: „când își țin consiliile, închid toate ușile casei sau bisericii în care se întâlnesc, pentru ca nimeni să nu se poată apropia într-atât încât să vadă sau să audă ce fac sau ce spun". Se spune mai departe, în acuzația următoare, că atunci când își țin consiliul secret „pun un paznic pe acoperișul casei sau bisericii în care se întâlnesc, pentru a observa dacă se apropie cineva".

Se presupune că templierii comunicau intim și frecvent cu unele dintre societățile secrete care în timpul cruciadelor au existat în est și că au derivat de la acestea anumite doctrine pe care le încorporaseră în propriul ordin și pe care le-au introdus în Europa la întoarcerea lor, făcându-le baza unui sistem care a avut ca rezultat, dacă nu crearea întregii instituții masonice, cel puțin inventarea gradelor înalte.

Deși nu este posibil să susținem teoria comuniunii templierilor și a societăților secrete din est cu dovezi istorice autentice, putem spune că este posibilă sau poate chiar probabilă pe baza caracterului recunoscut al cavalerilor templieri în timpul ultimelor zile petrecute în Palestina. Se pare că nu au respectat cu strictețe jurămintele de castitate și sărăcie. Faptul că și-au pierdut umilința care i-a făcut să se autointituleze la început „soldați săraci ai lui Hristos" și să adopte ca sigiliu doi cavaleri călare pe un singur cal reiese clar din bine cunoscuta anecdotă despre Richard I al Angliei, care, fiind sfătuit de un predicator zelos să scape de cele trei fiice favorite ale lui, mândria, avariția și plăcerile trupului, a răspuns: „Dai sfaturi bune. Prin urmare, o dau pe prima templierilor, pe a doua benedictinilor și pe a treia episcopilor mei". De fapt, templierii au fost acuzați de contemporanii lor de lejeritate în morală și necredință în religie. *Bois du Guilbert*, scrisă de Walter Scott, deși este o ficțiune, are multe corespondențe în istorie. Pe scurt, nu a existat nimic în austeri-

tatea obiceiurilor sau intoleranța credinței care să îi fi oprit pe templierii cruciadelor de la a comunica frecvent cu societățile secrete păgâne din jurul lor. Unii scriitori moderni spun că druizii au sânge templier de la contactul interzis al femeilor din vechime cu templierii.

Dintre aceste societăți secrete, cel puțin trei ne solicită atenția datorită legăturii lor presupuse cu templierii. Acestea sunt esenienii, druizii și asasinii.

Esenienii erau o sectă de evrei care la momentul cruciadelor locuiau în principal pe malurile Mării Moarte. Dintre cele trei școli religioase care au fost cultivate de evrei în vremea Mântuitorului nostru, doar fariseii și saduceii au fost condamnați pentru viciile și ipocrizia lor, în timp ce față de esenieni nici El, nici alți scriitori ai Noului Testament nu au pronunțat cuvinte de condamnare sau cenzurare. Această tăcere desăvârșită a fost interpretată în favoarea lor, considerându-se că arată că ei nu și-au atras nemulțumirea Domnului nostru sau a discipolilor Lui prin purtarea sau prin doctrinele lor. Unii chiar au presupus că Sfântul Ioan Botezătorul, ca și unii evangheliști și apostoli au fost membri ai sectei – o opinie care nu este absurdă și pe care nu o respingem cu totul, așa cum facem cu ipoteza lui De Quincey, care susține că erau creștini.

Ceremoniile și dogmele lor sunt învăluite în mister, în ciuda cercetărilor laborioase ale învățatului Ginsburg. De la el și de la Josephus, primul scriitor vechi care i-a menționat, ca și de la Philo și alte câteva autorități, aflăm următoarele fapte.

Formele și ceremoniile esenienilor erau, ca și cele ale francmasonilor, eminamente simbolice. Erau cu toții celibatari și de aceea era necesar să aducă în rândurile lor, care se împuținau din cauza morții și din alte motive, noi membri. De aceea au adoptat un sistem de inițiere care a fost împărțit în trei grade. Primul stadiu era precedat de un noviciat de pregătire care

întindea pe trei ani. La sfârșitul primului grad, ale cărui încercări țineau douăsprezece luni, i se dădea o sapă, un șorț și o robă albă, ultima fiind un simbol al purității. În gradul al doilea sau în stadiul al doilea era numit *aspirant*, această stare durând doi ani, timp în care i se permitea să asiste la unele ceremonii ale sectei, dar nu era primit la cele foarte importante. Era acceptat apoi ca *asociat*. Dacă purtarea lui era aprobată, era avansat în cele din urmă la gradul al treilea și primit ca membru cu drepturi depline și numit *companion* sau *ucenic*.

Brewster, în lucrarea atribuită lui Lawrie, încearcă să găsească o origine comună pentru francmasoni și esenieni, susținându-și opinia prin următoarele fapte, care, chiar dacă nu îi validează ipoteza, sunt confirmate de alte autorități. El spune: „Când se propunea un candidat pentru admitere, se făcea o cercetare foarte atentă a caracterului său. Dacă viața lui fusese exemplară până atunci și dacă părea capabil să își stăpânească pasiunile și să se poarte potrivit maximelor austere ale Ordinului, i se dădea la sfârșitul noviciatului un veșmânt alb ca simbol al conduitei lui corecte și al purității inimii. Era pus să jure solemn că nu va divulga niciodată misterele Ordinului, că nu va schimba doctrinele societății și că va continua să fie la fel de pios și virtuos ca și până atunci. Asemenea francmasonilor, esenienii îi inițiau pe membrii tineri în cunoașterea pe care o primiseră de la strămoșii lor. Nu primeau femei în Ordin. Aveau semne particulare pentru a se recunoaște unul pe altul, ceea ce îi face să semene mult cu francmasonii. Aveau colegii sau locuri retrase în care își practicau riturile și rezolvau treburile societății; iar după îndeplinirea acestor îndatoriri se adunau într-o sală mare, unde erau întreținuți de conducătorul sau maestrul colegiului, care le distribuia o anumită cantitate de provizii fiecăruia. Eliminaseră toate distincțiile de rang, iar dacă exista o preferință, aceasta era în favoarea pietății, generozității și vir-

tuții. Se numeau trezorieri în toate orașele, pentru a-i ajuta pe străinii nevoiași”[1].

Josephus redă mai amplu jurământul esenian. Spune că înainte de a fi primit la masa comună, adică înainte de a ajunge la calitatea de membru cu drepturi depline, candidatul face un jurământ „că va fi pios față de Dumnezeu și va păzi dreptatea față de oameni; că nu va face rău nimănui nici din proprie inițiativă, nici la ordinul altora; că îi va urî pe cei răi și îi va ajuta pe cei buni; că va fi loial tuturor oamenilor, în special celor aflați la conducere; că dacă va fi pus vreodată într-o poziție de conducere, nu va abuza de puterea lui și nici nu va încerca să îi depășească pe cei aflați sub el prin bogăția vestimentației sau a decorațiunilor; că va iubi adevărul și va lupta împotriva minciunii; că nu își va murdări mâinile prin furt și nici sufletul prin câștiguri nelegiuite; că nu va ascunde nimic față de membrii sectei lui și nici nu va dezvălui doctrinele lor altora, nici chiar în momente grele ale vieții sale; că nu va comunica aceste doctrine altcuiva în alt mod decât cel în care le-a primit el însuși; și, în final, că va păzi cărțile sectei și numele îngerilor”.

Se presupune că această ultimă expresie se referă la secretele legate de Tetragrammaton sau Numele în patru litere și celelalte nume ale lui Dumnezeu și ale ierarhiei angelice care sunt cuprinse în teosofia misterioasă propovăduită de cabaliști și acceptată, după cum se spune, de esenieni. Misterul numelui lui Dumnezeu era atunci, așa cum este și acum, o trăsătură importantă a filosofiei și religiei orientale.

Înclin să fiu de acord cu Brunet, care spune că esenienii erau mai puțin o sectă religioasă și mai mult un fel de ordin religios sau o asociație de oameni pioși și zeloși pe care dorința de a ajunge la o stare înaltă de perfecțiune i-a adus împreună[2]. Dar indiferent ce ar fi fost, orice ipoteză prin care se încearcă

[1] Lawrie, *Istoria francmasoneriei*, ed. 1804, p. 34.
[2] Brunet, *Paralèle des Religions*, vol. VI, secț. XLIV.

găsirea unei legături între ei și francmasonerie prin cavalerii templieri este imposibil de susținut.

În perioada cruciadelor și cu mult înainte, esenienii încetaseră să mai existe. Ce mai rămăsese din ei se putea găsi în așezările de pe malul nord-vestic al Mării Moarte. Doctrinele și obiceiurile lor se degradaseră considerabil, ei încetând, de exemplu, să mai fie celibatari și adoptând obiceiul căsătoriei și acceptând o mare parte din filosofia lui Platon, a lui Pitagora și a școlii din Alexandria.

Păstraseră totuși credința iudaică și mult din austeritatea de la început și, prin urmare, este puțin probabil să fi existat o comuniune de afinități între ei și templieri. Sărăcia și modestia lor nu ar fi atras atenția cavalerilor, iar austeritatea obiceiurilor și iudaismului le-ar fi repugnat.

Cât despre similaritatea eseniasmului și francmasoneriei în privința înființării de către fiecare a unei frății caracterizate prin iubire, caritate și inițiere secretă, nu putem conchide pe baza acestor coincidențe că a existat o legătură între cele două asociații, întrucât aceleași coincidențe se vor găsi în toate frățiile vechi și moderne. Ele nu apar ca urmare a imitației sau a descendenței, ci sunt dezvoltări naturale ale condiției sociale a omului, care ajunge întotdeauna să se manifeste în astfel de asociații mistice și fraterne.

Acest subiect va fi tratat mai amplu când, într-un capitol ulterior al acestei lucrări, voi ajunge să abordez teoria care derivă francmasoneria din esenianism prin descendență directă, fără invocarea unui intermediar cavaleresc creștin. Este inevitabil, când examinăm societățile secrete răsăritene din perioada cruciadelor, să anticipăm într-o oarecare măsură ceea ce se va spune în cele ce urmează.

Druizii au reprezentat altă religie mistică cu care se spune că templierii au intrat în contact și de la care se spune că au derivat

anumite dogme și uzanțe care au fost transmise în Europa și încorporate în sistemul francmasoneriei.

Despre comunicarea templierilor cu druizii există unele dovezi, atât tradiționale, cât și istorice, dar ce influență a avut această comunicare asupra templierilor sau asupra masoneriei se poate doar presupune. Ne vom referi în cele ce urmează la cea propusă de King în lucrarea sa despre gnostici.

Druizii sunt o sectă mistică ce a locuit întotdeauna pe partea sudică a Muntelui Liban și pe partea vestică a Anti-Libanului, întinzându-se de la Beirut, în sud, până la Sur, în sud și de pe malurile Mediteranei până la Damasc. Ei își atribuie originea lui Hakim, care a fost sultanul Egiptului în 926, dar își derivă numele de la Mohammed Ben Israel Darasi, sub a cărui conducere au fugit din Egipt în secolul al X-lea și s-au stabilit în Siria, în acea parte din jurul Libanului, unde locuiesc încă.

Religia lor pare să fie un amestec de iudaism, creștinism și mahomedanism, deși este imposibil de spus cu precizie ce este, întrucât își păstrează secrete dogmele, care sunt împărtășite numai celor din neamul lor care au trecut printr-o formă de inițiere.

În legătură cu această inițiere, Churchill spune că există o perioadă de probă de douăsprezece luni înainte de a se primi candidatul ca membru cu drepturi depline. În al doilea an, noviciatul fiind încheiat, druidului i se îngăduie să poarte turbanul alb ca semn al apartenenței sale și să participe la toate misteriile religiei lui.

Aceste misterii se referă în totalitate la dogmă, căci religia lor este lipsită de orice fel de ceremonii și chiar și de rugăciune.

Doctrinele lor au fost schițate în felul următor: există un singur Dumnezeu, necunoscut și imposibil de cunoscut, fără formă personală și despre care putem predica numai existența. A apărut de nouă ori pe pământ sub formă de om. Acestea nu au fost încarnări, căci Dumnezeu nu ia trup de carne, ci numai

îmbracă trup de carne așa cum un om îmbracă o haină. Există cinci inteligențe invizibile, numite funcții ale religiei și care au fost personificate de cinci învățători druizi, dintre care primul este *inteligența universală*, personificată de Hamsa, a cărui creație a fost lucrarea directă a lui Dumnezeu. Al doilea este *sufletul universal*, personificat de Ismael, și este feminin, în timp ce inteligența universală este masculină. Din acestea două pornește *cuvântul*, care este personificat de Mohammed Wahab. Al patrulea este *aripa dreaptă* sau *pornirea*, produsă din cuvânt și sufletul universal și personificat de Selama. Al cincilea este *aripa stângă* sau *următorul*, produs în același mod din pornire și personificat de Moctana Behaedeen. Acestea alcătuiesc ierarhia religioasă a druidismului, așa cum cei zece sefiroți alcătuiesc copacul mistic al cabaliștilor, de unde probabil că druizii au împrumutat ideea. Dar sunt adoptate, așa cum spune Jessup, „într-un sens misterios și incomprehensibil pe care niciun druid, bărbat sau femeie, nu l-a pătruns și nici nu îl poate pătrunde"[1]. Totuși, cărțile lor sacre afirmă că nimeni nu poate poseda cunoașterea druizilor, cu excepția celui care cunoaște toate aceste misterii ale religiei.

Ei au, de asemenea, șapte precepte sau porunci, pe care sunt obligați să le respecte, dar pe care druizii moderni le respectă foarte rar și niciodată în relațiile cu necredincioșii.

A spune adevărul.
Acordarea ajutorului reciproc.
Lepădarea de greșeală.
Separarea de cei ignoranți și răi.
A afirma întotdeauna unitatea eternă a lui Dumnezeu.
A fi supus în momente de încercări și suferințe.
A fi mulțumit în orice situație, fie că este veselă, fie că este dureroasă.

[1] *Viața casnică în Siria*, p. 183.

Despre ceremoniile și formele lor exterioare nu avem nicio informație de încredere, căci cultul lor era secret. În edificiile lor sacre, care se află printre copaci înalți sau pe vârfuri de munte, nu există ornamente. Nu au rituri prescrise și nu fac rugăciuni, dar cântă imnuri și citesc cărți sacre. Churchill oferă dovezi ale secretului adânc în care druizii își învăluie religia. „Două lucruri", spune el, „mi-au absorbit atenția – religia druizilor și istoria trecută a neamurilor care ocupă acum partea muntoasă a Libanului. În zadar am încercat să mă folosesc de prietenia și apropierea dintre mine și druizi pentru a mă informa asupra primului dintre aceste puncte. Șeicii, akalii și țăranii deopotrivă mi-au deturnat cercetările ori prin eschivare jucăușă, ori prin negare directă"[1].

În final, parcă pentru a completa asemănarea lor cu o societate secretă, ni se spune că pentru a se recunoaște între ei, s-a adoptat un sistem de semne și parole, în absența căruia nu se face nicio comunicare despre misteriile lor.

Reverendul King, în lucrarea lui despre gnostici, afirmă că „druizii de pe Muntele Liban, deși îl revendică pe califul egiptean Hakim ca fondator, sunt, după toate probabilitățile, rămășițele numeroaselor secte gnostice observate de Procopius dezvoltându-se foarte mult acolo în timpurile lui"[2], adică în secolul al VI-lea. Și adaugă că „printre vecinii lor predomină credința populară că ei, druizii, adoră un idol în formă de vițel și în întâlnirile lor secrete țin orgii similare cu cele de care au fost acuzați ofiții pe vremea romanilor, templierii în Evul Mediu și francmasonii continentali în vremurile moderne"[3]. Această afirmație este confirmată și de alți scriitori. Dar King crede că este interesant și semnificativ faptul că „druizii își aveau reședința conducerii supreme în Scoția", o tradiție care, spune el, „în mod

[1] *On the Druses and Maronites under Turkish Rule.*
[2] King, *Gnosticii*, p. 183.
[3] *Ibidem.*

evident, s-a păstrat din vremea în care templierii erau atotputernici în vecinătatea lor". Asta dovedește, admițând că afirmația este adevărată, mai degrabă că druizii au împrumutat de la templieri decât că templierii au împrumutat de la druizi; deși atunci ar fi foarte greu de înțeles de ce templierii și-ar fi stabilit conducerea în Scoția, de vreme ce legenda templierilor scoțieni este de dată mai recentă.

Putem totuși să cântărim greutatea argumentelor lui King prin faptul că el consideră că este o „coincidență singulară" faptul că francmasonii noștri sunt amintiți des de către scriitorii germani drept „frații scoțieni". Nefiind mason, nu cunoștea sensul termenului, care se referă la un rit particular al masoneriei, și nu la o teorie despre originea ei, nefiind astfel o coincidență. Ipoteza presupusei legături a sectei gnostice cu francmasoneria va constitui subiectul unei examinări viitoare.

A existat o altă societate secretă, mai importantă decât druizii, care s-a dezvoltat puternic în Siria în vremea cruciaților, a cărei legătură cu templierii, după cum s-a dovedit istoric, se poate să fi avut o oarecare influență asupra Ordinului prin modelarea sau, cel puțin, prin sugerarea unora dintre dogmele și ceremoniile ezoterice. Aceasta a fost secta asasinilor.

Ismailiții sau, așa cum sunt numiți de obicei, asasinii, de la presupusa folosire a hașișului pentru a produce o frenezie temporară, au fost în timpul cruciadelor unul dintre cele mai puternice triburi din Siria, deși populația lor abia dacă depășește acum o mie de locuitori. Secta a fost întemeiată pe la sfârșitul secolului al X-lea, în Persia, de către Hassan Sahab. Din Persia, unde se presupune că au absorbit multe dintre doctrinele sectei filosofice a sufiților, au emigrat în Asia Minor și s-au stabilit în Siria, în sudul Muntelui Liban. Conducătorul lor se numea Sheikh-el-Jeber, în traducere literală „bătrânul de pe munte", un nume familiar celor care au citit *Călătoriile lui Sindbad*. Higgins, care, atunci când are de susținut o teorie, insistă nebunește pe

subiectul etimologiei, îl traduce ca „înțeleptul Kabbalei sau al tradițiilor", dar cuvintele arabe pur și simplu nu admit o astfel de interpretare.

Credulitatea și ignoranța din Evul Mediu au atribuit sectei asasinilor caracterul de ucigași comuni, o greșeală istorică ce s-a perpetuat în limbajul nostru prin înțelesul dat cuvântului „asasin". Această calomnie a fost reparată de cercetările savanților moderni care îi consideră acum o sectă filosofică ale căror doctrine și instrucțiuni erau secrete. Despre sufiți, de la care ismailiții sau asasinii și-au derivat doctrina, va fi necesar să vorbim curând.

Von Hammer, care a scris o istorie a asasinilor[1], a încercat să stabilească o legătură strânsă între ei și templieri. S-a arătat mai degrabă un oponent plin de prejudecăți decât un critic imparțial, dar sofistica concluziilor lui nu afectează acuratețea afirmațiilor lui istorice. Prin urmare, scriitori de mai târziu au împrumutat masiv din lucrarea lui Von Hammer pentru propriile relatări despre această sectă.

Asasinii erau o societate secretă care avea o religie și instrucțiuni religioase pe care le împărtășeau numai celor din tribul lor care parcurseseră o formă prescrisă de inițiere. Potrivit lui Von Hammer, acel sistem de inițiere era împărțit în trei grade. Făceau jurăminte de păstrare a secretului și de obediență pasivă și aveau modalități de recunoaștere reciprocă, semănând astfel în multe privințe cu alte societăți secrete care au existat în toate timpurile. El spune că erau conduși de un Mare Maestru și aveau reguli și un cod religios prin care se asemănau mult cu templierii, în opinia lui. Spune că ideile lor religioase erau următoarele:

> În exterior, practicau îndatoririle Islamului, deși renunțaseră în interior la ele; credeau în divinitatea lui Ali, în lumina necreată ca principiu al tuturor lucrurilor create și în Sheikh

[1] *Die Geschicte der Assassnen aus Morgenländ-ischen Quellen*, Tubingen, 1818.

Ras-ed-dia, Marele Stareț al Ordinului din Siria, contemporan cu Marele Maestru Hassan al II-lea, ca ultim reprezentant al divinității pe pământ.[1]

Reverendul Lyde, care a vizitat ce a mai rămas din sectă în 1852, spune că ei pretindeau că cred în toți profeții, dar îi respectau în principal pe Mohammed și pe ginerele lui Ali, și spune că rugăciunile și riturile lor secrete sunt prea dezgustătoare pentru a fi menționate[2].

În timpul cruciadelor, templierii au făcut de multe ori aranjamente amiabile cu asasinii, pe al căror teritoriu au fost construite mai multe fortărețe ale cavalerilor și putem considera deci că în acele perioade, când nu era dezlănțuit războiul, se poate să fi existat un schimb reciproc de gesturi curtenitoare, vizite și discuții.

Asasinii nu le puteau comunica vecinilor lor unele elemente ale cunoașterii lor. Cavalerii din epoca aceea nu se remarcau prin învățătură și nu știau mai multe decât profesiunea armelor, în timp ce necredincioșii sirieni aduseseră din Persia o mare parte din cultura intelectuală a sufiților. Von Hammer, a cărui mărturie este prejudiciată de adversitate, recunoaște totuși că ei produseseră multe tratate de matematică și drept și mărturisește că Hassan, întemeietorul sectei, avea o cunoaștere profundă a filosofiei și a științelor matematice și metafizice. Prin urmare, nu putem nega posibilitatea ca din comunicările lor frecvente cu acest trib intelectual și războinic, templierii să fi derivat unele dintre doctrinele și riturile secrete care au caracterizat Ordinul la întoarcerea din Palestina și care, distorsionate și interpretate greșit de către dușmanii lor, au alcătuit baza pentru acele acuzații care au dus la persecutarea și la nimicirea templierilor.

[1] *Geschicte der Assassnen*, trad. Wood, p. 221.
[2] Samuel Lyde, *Ansireii și ismailiții: o vizită la societățile secrete din nordul Siriei*, Londra, 1853, p. 238.

Godfrey Higgins, ale cărui speculații sunt rareori controlate de o judecată solidă, găsește o legătură strânsă între francmasoni și asasini prin intermediul templierilor. „Este foarte sigur", spune el, „că ismailiții sau Societatea asasinilor este o sectă mahomedană; că a fost cândva o asociație militară și religioasă asemenea cavalerilor templieri și teutoni; și că, asemenea iezuiților, își avea membrii împrăștiați în multe țări. A fost legătura dintre francmasoneria veche și cea modernă"[1]. Și afirmă în continuare că „templierii nu erau altceva decât o ramură de masoni"[2]. Continuă să speculeze astfel, spunând că instituția templierilor și cea a ismailiților erau identice, iar francmasoneria s-a născut din ambele sau, mai degrabă, din ultima prin intermediul primei. Dar, întrucât Higgins a avansat mai multe teorii despre originea masoneriei, o putem lăsa deoparte pe aceasta.

Suntem pregătiți totuși să admitem că este posibil ca templierii să-și fi modificat doctrinele secrete sub influența discuțiilor prietenești cu asasinii, fără să recunoaștem și faptul că templierii au exercitat o influență similară asupra francmasonilor.

Am spus că se presupune că asasinii și-au derivat doctrinele de la secta sufiților din Persia. Într-adevăr, sufiții par să fi reprezentat originea comună a tuturor societăților secrete din Siria, ceea ce explică asemănarea generală dintre ele. Prin urmare, în orice cercetare a legăturii posibile sau probabile a instituției templierilor cu aceste societăți, sufismul sau doctrina sufiților alcătuiește un element interesant.

Secta sufiților își are originea în Persia și s-a răspândit în alte țări răsăritene. Se presupune, în general, că numele este derivat de la grecescul *Sophia*, înțelepciune, ei purtând și numele de *philosauph*, care sugerează cuvântul *filosof*. Totuși, Herbelot a derivat numele de la persanul *sauf* sau *sof* (lână), pentru că, spune

[1] *Anacalypsis*, I, 700.
[2] *Anacalypsis*, I, 712.

el, vechii sufiţi se îmbrăcau în haine de lână. Prima derivare este totuşi mai plauzibilă.

John Malcolm, care a făcut o relatare foarte bună despre ei în *Istoria Persiei*, spune că printre ei se numără unii dintre cei mai înţelepţi oameni din Persia şi din Răsărit. Sufiţii mahomedani, spune el, s-au străduit să lege credinţa lor mistică de doctrina profetului într-un mod care va fi prezentat mai bine de Von Hammer. Faptul că erezia gnostică a pătruns puternic în sistemul sufit este foarte evident şi, în acelaşi timp, pare să fi existat o corelaţie de idei cu şcoala lui Pitagora. Obiectul oricărei cercetări este obţinerea adevărului şi eforturile iniţiatului sunt îndreptate simbolic către descoperirea acestuia.

În sufism există un sistem de iniţiere împărţit în patru grade. În primul grad sau cel pregătitor, novicelui i se cere să respecte riturile religiei populare în înţelesul lor obişnuit. În gradul al doilea, numit *Hotarul sufismului*, el schimbă aceste rituri ezoterice cu un cult spiritual şi secret. Al treilea grad este numit *Înţelepciunea* şi în acesta se presupune că iniţiatul este învestit cu cunoaştere supranaturală şi că devine egal cu îngerii. Gradul al patrulea şi ultimul se numeşte *Adevărul*, la care se presupune că a ajuns candidatul, unindu-se cu divinitatea.

William James a făcut un rezumat al doctrinelor lor, în măsura în care acestea au fost cunoscute, pe care îl redăm în cele ce urmează:

Nimic nu există în mod absolut în afară de Dumnezeu; sufletul omenesc nu este decât o emanaţie din esenţa Lui şi, deşi este separat temporar de sursa lui divină, se va uni în cele din urmă cu aceasta. Din această uniune rezultă cea mai mare fericire şi, prin urmare, cel mai mare bine al omului în această lume constă într-o uniune cu Spiritul Etern atât de perfectă cât permit piedicile trupului.

Istoria lui Von Hammer despre apariţia, dezvoltarea şi caracterul sufismului este mai minuţioasă, mai exactă şi deci mai interesantă decât a oricărui autor. În prezentarea ei nu voi ezita să folosesc limbajul lui Sloane, autorul *Noilor curiozităţi ale literaturii*.

Istoricul german al asasinilor spune că s-a alcătuit o anumită *Casă a înţelepciunii* la Cairo, la sfârşitul secolului al X-lea de către sultan. Sub Maimun, al şaptelea calif abasid, un anume Abdallah a înfiinţat o societate secretă şi şi-a împărţit doctrinele în şapte grade, după sistemul lui Pitagora şi al şcolilor ioniene. Ultimul grad inculca deşertăciunea tuturor religiilor şi lipsa de importanţă a acţiunilor, care nu sunt nici recompensate, nici pedepsite într-o viaţă viitoare. El a trimis misionari în afara ţării pentru a înrola discipoli şi pentru a-i iniţia în diferitele grade, în funcţie de aptitudinile lor.

În scurt timp, Karmath, unul dintre adepţii lui, a îmbunătăţit acest sistem. El a spus că Coranul trebuia interpretat alegoric şi, adoptând un sistem simbolic, a conceput explicaţii arbitrare ale tuturor preceptelor din acea carte. Rugăciunea, de exemplu, însemna doar supunere faţă de un imam misterios, pe care ismailiţii spuneau că îl caută, iar obligaţia de a da de pomană era explicată ca datoria de a-i plăti lui zeciuieli. Postul era doar tăcere în privinţa secretelor sectei.

Adepţii mai violenţi ai lui Karmath au încercat să submineze tronul şi religia Persiei şi, cu această intenţie, au pornit război împotriva califilor, dar au fost învinşi şi exterminaţi.

Cei mai prudenţi au continuat munca în secret sub numele general de ismailiţi şi, în cele din urmă, au reuşit să-l pună pe tron pe unul din secta lor. Cu timpul, au ridicat o clădire mare pe care au numit-o Casa înţelepciunii şi au dotat-o cu profesori, asistenţi, cărţi şi instrumente matematice. Erau primiţi bărbaţi şi femei ca să se bucure de aceste comori şi se ţineau dispute ştiinţifice şi filosofice. Era o instituţie publică, dar ordinul secret al sufiţilor, sub al căror patronaj se afla, îşi avea misteriile, la care nu se putea ajunge decât printr-o iniţiere care se întindea pe

nouă grade. În timp ce majoritatea scriitorilor sunt de părere că sufismul era o sectă religioasă și filosofică, Von Hammer crede că era politică și principalul ei obiectiv era acela de a răsturna casa de Abbas în favoarea fatimiților, ceea ce se putea realiza numai prin subminarea religiei naționale.

În cele din urmă, guvernul a intervenit și operațiunile societății au fost suspendate. Dar cam într-un an și-a reluat activitatea și a înființat o nouă casă a înțelepciunii. Extinzându-și influența dincolo de hotarele țării, mulți dintre discipolii sufismului s-au mutat în Siria pe la sfârșitul secolului al X-lea și au stabilit acolo acele societăți secrete care de-a lungul cruciadelor au venit în contact, uneori pe câmpul de luptă și uneori în discuții prietenești, în timpul armistițiilor temporare, cu cruciații, dar mai ales cu cavalerii templieri.

Cele mai importante dintre aceste societăți erau ismailiții sau asasinii și druizii, despre care am vorbit.

Erau și alte societăți în Siria ce semănau cu acestea ca doctrină și ceremonii, și care din motive ce nu se mai cunosc s-au separat din corpul principal, ce pare să fi fost cel al asasinilor.

Așa au fost ansireii, adepții acelui Karmath despre care am vorbit, care s-a separat demult de sufiții din Persia și și-a stabilit secta în Siria, pe coastă, în câmpia Laodiceei, acum Ladikeeh.

Din ei s-a născut altă sectă, nusairiții, de la numele întemeietorului, Nusair. Ei s-au stabilit în nordul Muntelui Liban, de-a lungul munților de altitudine joasă care se întind din Antiohia la Tripoli și de la Mediterana la Hums, unde descendenții lor, în număr de două sute de mii de oameni, trăiesc încă.

De la comunicările lor frecvente cu aceste societăți secrete, în special cu asasinii, Von Hammer și Higgins, urmându-l pe Ramsay, au presupus că templierii și-au derivat doctrinele secrete și, ducându-le în Europa, le-au comunicat francmasonilor. Aș spune mai degrabă că Von Hammer și Higgins au crezut că aceste societăți siriene erau masonice și că de la ele

au învățat templierii principiile instituției, fiind astfel fondatorii francmasoneriei în Europa.

Nu există nicio urmă de dovadă istorică în sprijinul acestei teorii. Când vom ajunge să examinăm istoria autentică a originii francmasoneriei, se va vedea că o astfel de ipoteză este în întregime lipsită de suport.

Dar faptul că templierii aveau legături frecvente cu aceste societăți secrete, că dobândiseră o cunoaștere a doctrinelor lor și că acestea au influențat considerabil viețile multora dintre membrii lor și poate că, în secret, și organizarea Ordinului lor, este o ipoteză care nu poate fi negată total și nici pusă la îndoială, întrucât există multe dovezi istorice ale acestor comunicări și întrucât trebuie să admitem plauzibilitatea teoriei potrivit căreia cavalerii erau impresionați într-o oarecare măsură de doctrinele profunde ale sufismului așa cum era practicat de aceste secte.

Admițând, așadar, faptul că templierii au derivat unele idei filosofice mai liberale decât ale lor de la acești filosofi secreți sirieni care erau mai învățați decât ei înșiși, următoarea întrebare va viza influențele pe care templierii le-au exercitat asupra europenilor la întoarcerea lor, precum și direcția, și scopul în care această influență a fost exercitată; și spre aceasta trebuie să ne îndreptăm acum atenția.

Dar, înainte de a aborda acest subiect, putem remarca un fapt semnificativ. Dintre cele trei ordine cavalerești care și-au dovedit măiestria în Palestina și Siria în timpul celor două secole de cruciade, ospitalierii, cavalerii teutoni și templierii, se admite că templierii îi cunoșteau mai bine pe ismailiți sau asasini decât celelalte două. Se știe, de asemenea, că în timp ce admiterea în Ordinul ospitalierilor și al teutonilor era deschisă și publică, doar templierii aveau o inițiere secretă și își țineau întâlnirile în case păzite de intruziunea profanilor.

Când au adoptat templierii această formulă secretă de inițiere nu se știe. Regula dată de Sfântul Bernard pentru condu-

cerea lor în perioada de organizare nu face nicio referire la ea şi este probabil să nu se fi practicat nicio astfel de iniţiere secretă mulţi ani după înfiinţarea ordinului.

Această problemă se pune de la sine: au împrumutat templierii ideea şi, parţial, forma de iniţiere de la asasini, la care exista un astfel de sistem sau, obţinând-o din altă sursă, a suferit mai târziu, dar cu mult înainte de a fi părăsit Palestina, anumite modificări derivate din contactul lor cu societăţile secrete din Siria? Aceasta este o problemă care nu poate fi rezolvată cu mijloacele istoriei. Trebuie să ne bazăm pe simpla presupunere pentru a răspunde la ea. Şi totuşi, faptul că templierii erau singurul ordin secret dintre cele trei şi că au avut contact cu asasinii, care erau şi ei un ordin secret, este foarte semnificativ. Acest subiect poate fi întru câtva clarificat prin examinarea acuzaţiilor, în principal false, dar conţinând unele elemente de adevăr, care au fost aduse ordinului în momentul suprimării lui.

Să cercetăm acum teoria care susţine că templierii au întemeiat ordinul francmasoneriei după întoarcerea cavalerilor în Europa. Respingând această teorie ca fiind cu totul inacceptabilă, va fi necesar totuşi să cercetăm care au fost influenţele reale exercitate de cavaleri asupra Europei.

Trebuie să ne amintim că, dacă s-a exercitat o influenţă asupra europenilor, partea mai mare trebuie atribuită templierilor. Dintre cele trei ordine, ospitalierii, când au părăsit Palestina, s-au îndreptat direct către insula Rodos, unde au rămas timp de două sute de ani, iar apoi, mutându-se în Malta, au continuat să locuiască pe acea insulă până la decăderea ordinului lor, la sfârşitul secolului trecut. Cavalerii teutoni s-au dus în părţile necivilizate ale Germaniei şi şi-au reînnoit vocaţia războinică prin cruciade îndreptate împotriva păgânilor din acea ţară. Doar templierii s-au împărţit între diferite regate şi oraşe de pe continent şi s-au familiarizat cu oamenii care trăiau în jurul comandamentelor

lor. Doar ei au venit în contact cu locuitorii şi doar ei ar fi putut exercita o influenţă asupra minţilor şi înclinaţiilor populare.

A fost foarte răspândită opinia celor mai capabili arhitecţi, potrivit căreia templierii au exercitat o influenţă sănătoasă asupra arhitecturii Evului Mediu. Astfel, Sir Christopher Wren spune că „războaiele sfinte le-au dat creştinilor care au fost acolo o idee despre lucrările sarazinilor, care au fost imitate apoi de ei în biserici şi rafinate în fiecare zi de lucru"[1].

Dar cea mai bună părere despre influenţa cruciaţilor asupra arhitecturii Europei a fost exprimată în 1836 de Westmacott, un artist remarcabil din Anglia. Pe parcursul unei serii de prelegeri ţinute în faţa Academiei Regale, el vorbeşte astfel despre renaşterea artelor.

Au existat, spune el, două cauze principale care au contribuit la restaurarea literaturii şi artelor în Anglia şi în alte ţări ale Europei. Acestea au fost cruciadele şi extinderea sau înfiinţarea instituţiei francmasoneriei în nordul şi vestul Europei. Aventurierii care s-au întors din Ţara Sfântă au adus unele idei de îmbunătăţire, în special în arhitectură, şi odată cu acestea o dorinţă puternică de a ridica palate, castele şi catedrale, pentru a-şi etala gustul dobândit; şi în mai puţin de un secol de la prima cruciadă au fost ridicate în sudul şi vestul Europei peste şase sute de astfel de clădiri. Acest gust, crede el, s-a răspândit în aproape toate ţările prin înfiinţarea Fraternităţii Francmasonilor, care, se pare, a existat într-o formă specifică de frăţie dintr-o epocă imemorială în Siria şi în alte părţi din Răsărit, de unde au migrat în Europa în grupuri şi, după o vreme, o mare parte dintre aceşti oameni, italieni, germani, francezi, spanioli etc., s-au răspândit formând comunităţi în toată Europa civilizată; şi în toate ţările în care s-au stabilit găsim acelaşi stil arhitectural datând din acea perioadă, dar diferind în unele puncte în funcţie de climat.

[1] Christopher Wren, *Parentalia*.

Ultima parte din aceste afirmaţii necesită confirmare. Nu cred că există o dovadă istorică a pătrunderii grupurilor de fraternităţi secrete siriene în Europa în timpul cruciadelor sau după acestea şi nici nu este probabil ca acestea să fi pătruns.

Dar există dovezi istorice foarte puternice că literatura şi artele Europei şi, în special, arhitectura au progresat în urma influenţei cruciaţilor, ale căror cunoştinţe au sporit şi al căror gust a evoluat prin contactul cu popoarele din Est.

Subiectul ţine totuşi mai degrabă de studiul istoric al masoneriei decât de cel legendar şi ne va solicita atenţia într-o parte ulterioară a acestei lucrări. Deocamdată, trebuie să ne limităm la examinarea teoriei care îi leagă tradiţional pe cruciaţi şi, în special, pe cavalerii templieri de înfiinţarea instituţiei masonice prin contactul lor cu societăţile secrete din Siria.

Cel care a avansat teoria că francmasoneria a fost înfiinţată în Ţara Sfântă de cruciaţi şi introdusă în Europa când s-au întors a fost Cavalerul Michael Ramsay, căruia masoneria îi este îndatorată (oricare ar fi valoarea datoriei) pentru sistemul gradelor înalte şi al conceperii riturilor.

În anul 1740, Ramsay a fost Mare Orator şi a ţinut un discurs în faţa Marii Loji a Franţei, în care el a stabilit astfel originea francmasoneriei.

Respingând ca fictive toate ipotezele care atribuie întemeierea ordinului patriarhilor, lui Enoh, lui Noe sau lui Solomon, el îi găseşte originea în timpul cruciadelor.

> În vremea sfintelor războaie din Palestina, mulţi prinţi, nobili şi cetăţeni s-au asociat şi au jurat să refacă templele creştine din Ţara Sfântă şi s-au angajat prin jurământ să-şi pună talentele şi averile în slujba readucerii arhitecturii la starea ei primară. Au adoptat semne şi cuvinte simbolice, derivate din religie, prin care se puteau distinge de necredincioşi şi se puteau recunoaşte unul pe altul în mijlocul sarazinilor. Comunicau aceste

> cuvinte numai celor care făcuseră un jurământ solemn, adesea în faţa altarului, că nu le vor dezvălui. La ceva vreme după aceea, acest ordin s-a unit cu cel al Cavalerilor Sfântului Ioan din Ierusalim, motiv pentru care Lojile noastre sunt numite peste tot Lojile Sfântului Ioan. Această uniune a celor două ordine a imitat comportamentul israeliţilor de la ridicarea celui de-al doilea templu, când au ţinut mistria într-o mână şi sabia în cealaltă.
>
> Ordinul nostru nu trebuie privit, aşadar, ca o reînnoire a orgiilor bahice şi ca o sursă de împrăştiere iraţională, de libertinism neîngrădit şi necumpătare scandaloasă, ci ca un ordin moral înfiinţat de strămoşii noştri în Ţara Sfântă pentru aducerea-aminte a celor mai înalte adevăruri în mijlocul plăcerilor nevinovate ale societăţii.
>
> Când s-au întors din Palestina în teritoriile de baştină, regii, prinţii şi nobilii au înfiinţat Lojile. La momentul ultimei cruciade, mai multe Loji erau deja înfiinţate în Germania, Italia, Spania, Franţa şi ultima în Scoţia, ca urmare a relaţiilor intime care au existat între cele două ţări.
>
> Lordul James, administrator al Scoţiei, a fost Marele Maestru al Lojii înfiinţate la Kilwinning, în vestul Scoţiei, în anul 1236, la scurt timp după moartea lui Alexandru al III-lea, rege al Scoţiei, şi cu un an înainte ca John Baliol să fi urcat pe tron. Acest lord scoţian i-a primit pe contele de Gloucester şi pe contele de Ulster, precum şi pe alţi nobili englezi şi irlandezi ca masoni în Loja lui.
>
> Gradele, sărbătorile şi solemnităţile lojilor noastre au fost neglijate în majoritatea ţărilor în care au fost înfiinţate. De aici tăcerea istoricilor tuturor popoarelor, cu excepţia Marii Britanii, în privinţa ordinului nostru. S-a păstrat totuşi în toată

splendoarea lui de către scoţieni, cărora timp de mai multe secole regii Franţei le-au încredinţat paza persoanei lor.[1]

După eşecurile lamentabile ale cruciadelor, distrugerea armatelor creştine şi triumful lui Bendocdar, sultanul Egiptului, în 1263, în timpul cruciadei a opta şi a celei de-a noua, marele prinţ Eduard, fiul lui Henric al III-lea, regele Angliei, văzând că fraţii din Ţara Sfântă vor rămâne fără apărare când se vor retrage creştinii, i-a trimis de-acolo şi astfel s-a înfiinţat o colonie a fraternităţii în Anglia. Cum acest prinţ era înzestrat cu toate calităţile spiritului şi sufletului, care caracterizează eroul, el iubea artele frumoase şi s-a declarat protector al ordinului nostru. El le-a dat mai multe privilegii şi francize, iar de atunci membrii confraternităţii şi-au luat numele de francmasoni. Din acea vreme Marea Britanie a devenit capitala ştiinţelor noastre, păstrătoarea legilor noastre şi depozitarul secretelor noastre. Disensiunile religioase care au invadat fatal toată Europa în timpul secolului al XVI-lea au făcut ca ordinul nostru să decadă de la grandoarea şi nobilitatea originii lui. Mai multe rituri şi uzanţe care se opuneau prejudecăţilor vremii au fost schimbate, deghizate sau suprimate. Aşa se face că mai mulţi fraţi ai noştri, asemenea vechilor evrei, au uitat spiritul legilor noastre şi au păstrat numai litera şi învelişul exterior. Dar din insulele britanice vechea ştiinţă începe acum să treacă în Franţa.

Aceasta este teoria lui Ramsay, ale cărei puncte principale au fost deja incluse în Ritul celor şase grade care îi poartă numele. Acest rit ar putea fi numit mama tuturor riturilor care au urmat după el şi care în câţiva ani au acoperit continentul cu o reţea de grade înalte şi sisteme masonice, toate bazate pe ipoteza că francmasoneria a fost inventată în timpul cruciadelor

[1] Ramsay se referă aici la compania de muschetari alcătuită în întregime din scoţieni de origine nobilă, care compuneau corpul de gardă al regilor Franţei. Cititorul romanelor *Waverley* îşi aminteşte că renumitul Balafré, în povestea „Quentin Durward", era membru al acestei companii.

şi pe marea dogmă, formulată cu îndrăzneală de baronul Von Hund, potrivit căreia toţi masonii erau templieri.

Se va vedea că Ramsay respinge toate legendele care atribuie masoneria patriarhilor sau vechilor misterii şi toate conexiunile cu o asociaţie operativă, considerând numai cavalerismul drept sursă legitimă a fraternităţii.

Adoptând metoda de a scrie istorie masonică, metodă care a fost urmată înainte de Anderson şi care, din nefericire, a fost urmată de alţi scriitori din secolul al XVIII-lea şi care nu a fost abandonată cu totul în prezent, Ramsay îşi face afirmaţiile cu îndrăzneală, schiţează fără a-şi înfrâna imaginaţia, prezintă presupuneri în locul faptelor şi nu citează nicio autoritate pentru ideile avansate.

După cum spune Mossdorf, întrucât nu citează nicio autoritate, nu suntem obligaţi să îl credem pe cuvânt.

Totuşi, influenţa lui Ramsay, care era un om abil, este destul de mare, iar teoria despre originea cruciată a francmasoneriei a continuat să fie susţinută într-o formă sau alta de scriitorii de mai târziu şi să fie infuzată de creatorii de sisteme în majoritatea riturilor care au fost instituite ulterior. Într-adevăr, se poate spune că dintre toate riturile care există acum, cel englez şi cel american sunt singurele în care nu se pot găsi unele trăsături ale acestei teorii despre templieri.

Teoria lui Hutchinson a fost întru câtva diferită de cea a lui Ramsay, deoarece, în timp ce recunoaşte influenţa cruciadelor asupra masoneriei, este înclinat să presupună mai degrabă că a fost dusă acolo de către cruciaţi decât că a fost adusă de acolo în Europa de către aceştia.

După o referire la organizarea cruciadelor de către Petru Eremitul şi la revărsarea în Palestina din Europa a zeci de mii de sfinţi, adepţi şi entuziaşti, pentru a-şi vărsa sângele şi a-şi cheltui averile într-o aventură sterilă şi neprofitabilă, el începe prin a spune că „se socotea necesar ca cei care adoptaseră semnul

crucii în această întreprindere să se constituie în societăți care să le poată apăra de spioni și trădători și ca fiecare să își poată recunoaște tovarășul și colegul noaptea ca și ziua. Așa cum s-a întâmplat cu armata lui Jephthah la trecătorile Iordanului, la fel era necesar în aceste expediții să se cunoască anumite semne, semnale sau parole; căci armatele erau alcătuite din diferite națiuni și limbi".

> Niciun proiect sau instrument – crede el – nu putea răspunde mai bine scopului cruciaților decât cel al masoneriei. Maximele și ceremonialele proprii Ordinului Maestrului fuseseră stabilite anterior și erau necesare în acea expediție; căci și mahomedanii venerau Divinitatea și, întrucât europenii căutau o țară în care masonii fuseseră organizați pe vremea lui Solomon într-o asociație și în care unele rămășițe ale misteriilor și înțelepciunii anticilor și ale predecesorilor noștri se mai puteau găsi, grade ale masoneriei ca cele în care membrii erau doar slujitori ai Dumnezeului Naturii nu i-ar fi deosebit de cei pe care i-ar fi întâlnit, dacă nu și-ar fi însușit simbolurile credinței creștine.

Ipoteza lui Hutchinson este, așadar, că, deși exista ceva masonerie în Palestina înainte de sosirea cruciaților, aceasta se afla doar în acel prim stadiu pe care l-a prezentat deja ca aparținând gradului ucenicului și care era ceea ce atât el, cât și Oliver au numit „masoneria patriarhală". Stadiul superior reprezentat de gradul Maestrului nu era, bineînțeles, cunoscut sarazinilor, întrucât era de origine creștină și numai posesiunea acestui grad putea constitui o trăsătură distinctivă între cruciați și dușmanii lor musulmani. Așadar, acest grad, crede el, a fost introdus în Palestina ca o măsură de război, pentru a le oferi creștinilor semne și cuvinte ca mijloace de protecție. Întreaga exprimare nu lasă loc decât acestei interpretări, și anume că francmasoneria nu a fost folosită de cruciați în scop de pace, ci în scop de război,

un sentiment atât de respingător pentru adevăratul spirit al instituției, încât doar o adeziune oarbă la o teorie preconcepută a putut determina un mason atât de bun ca Hutchinson să adopte sau să avanseze o astfel de opinie.

Diferind și mai mult de Ramsay, care a atribuit originea masoneriei cavalerilor și nobililor cruciadelor, Hutchinson atribuie sarcina introducerii ei în Palestina elementului religios al acestor expediții, și nu celui militar.

> Toată învățătura Europei din acele timpuri – continuă el – se afla în posesia celor religioși; ei dobândiseră înțelepciunea anticilor și cunoașterea originală care la început și acum reprezintă adevărul; mulți fuseseră inițiați în misteriile masoneriei, fiind proiectanții cruciadelor și, așa cum Solomon, la ridicarea Templului, a introdus ordine și reguli pentru desfășurarea muncii pentru a nu se încurca lucrurile și pentru ca rangul și funcția fiecărui muncitor să poată fi distinse și certificate fără urmă de îndoială, tot așa preoții care au proiectat cruciadele, aflându-se în posesia misteriilor masoneriei, a cunoașterii anticilor și a limbii universale care a supraviețuit confuziei de la Shinar, au refăcut ordinele și regulile lui Solomon și au inițiat legiunile care i-au urmat în Țara Sfântă – de aici secretul care a însoțit cruciadele.

Hutchinson încheie toate aceste presupuneri, adunate una peste alta, fără cea mai mică încercare de a verifica istoric o singură afirmație, afirmând că „printre alte dovezi care ne autorizează să presupunem că masonii au participat la războaiele sfinte este doctrina acelui Ordin de masoni numit *Ordinul superior*", adică gradele superioare, despre care spune că a fost determinat să creadă că erau de origine scoțiană. Probabil că a ajuns la această părere citind teoria lui Ramsay. Dar, oricum ar fi, crede că „s-a dovedit decisiv că masonii au fost cruciați", o concluzie greu de tras respectând regulile cunoscute ale logicii. Faptul (dacă este

admis) că aceste grade superioare au fost inventate în Scoţia nu dovedeşte în niciun fel că masonii care se aflau în posesia lor au participat la cruciade. Este imposibil, într-adevăr, să găsim o legătură sau succesiune naturală între cele două circumstanţe.

Dar legenda care se referă la înfiinţarea în Scoţia a unui sistem masonic în vremea suprimării ordinului şi a martiriului lui de Molay ţine de altă parte a istoriei legendare a francmasoneriei şi va fi abordată într-un capitol separat.

Von Hammer arată la ce afirmaţii ilogice ajung cei care pretind că instituţia francmasoneriei a fost derivată din cruciade de cavalerii templieri din societăţile secrete ale Estului. El spune, drept dovadă a adevărului acestei ipoteze, pe care o avansează ca pe o acuzaţie împotriva templierilor, că maximele lor secrete, în special cele care se referă la renunţarea la religia pozitivă şi la extinderea puterii lor prin achiziţionarea de castele şi locuri fortificate, par să fie aceleaşi cu cele ale ordinului asasinilor. De asemenea, consideră că asemănarea dintre haina albă şi gulerul roşu ale asasinilor şi mantia albă şi crucea roşie ale templierilor este remarcabilă. De aceea, el presupune că întrucât asasinii erau o ramură a ismailiţilor, pe care îi numeşte „Illuminaţii din est" şi întrucât primii erau o societate secretă cu principii revoluţionare, o caracteristică pe care o atribuie gratuit francmasonilor, ia drept bun faptul că asasinii le-au oferit templierilor acele idei despre organizare şi doctrină din care ei au creat sistemul francmasoneriei, pe care l-au introdus apoi în Europa.

O serie de argumente ca acesta nu prea merită o respingere serioasă. Afirmaţia că templierii au renunţat la preceptele religiei pozitive, fie la începutul istoriei lor, fie pe parcursul acesteia, este doar o presupunere bazată pe acuzaţii făcute de un rege rău şi un papă şi mai rău. Construcţia fortăreţelor şi a castelelor pentru protecţie, realizată atât de templieri, cât şi de asasini, s-a făcut datorită instinctului militar care învaţă toate armatele să furnizeze mijloace de apărare în faţa duşmanului. Şi, în cele din

urmă, argumentul derivat din similaritatea costumelor ambelor ordine este atât de pueril, încât nu necesită alt răspuns în afară de faptul că, întrucât mantia şi crucea templierilor le-au fost date, prima, de papa Honoriu, şi ultima de papa Eugeniu, nu le puteau fi îndatoraţi asasinilor nici pentru una, nici pentru cealaltă. Cea mai bună respingere a calomniilor lui Von Hammer este faptul că, pentru a-şi susţine ideile, a fost obligat să recurgă la asemenea argumente slabe.

Recunoscând drept istoric adevărat faptul că templierii sau, mai degrabă, arhitecţii şi constructorii care îi însoţeau şi erau angajaţi în construirea fortăreţelor şi castelelor lor în Ţara Sfântă, din care se păstrează încă unele rămăşiţe, au adus cu ei în Europa nişte viziuni noi din arhitectura sarazină pe care le-au comunicat ghildelor de francmasoni deja stabiliţi în Europa, putem renunţa la a mai examina acest subiect, considerând că nu are nimic de-a face cu problema originii templiere a francmasoneriei.

În ceea ce priveşte legătura directă a templierilor cu francmasoneria în vremea cruciadelor, există numai două propuneri care s-au menţinut. Una este aceea că templierii au dus francmasoneria cu ei în Palestina şi acolo au folosit-o pentru a se apăra de duşmanii lor, sarazinii.

Această teorie nu este sprijinită de nicio dovadă. Niciun istoric din perioada cruciadelor nu menţionează acest fapt. Înainte de a putea începe să o discutăm ca pe ceva demn de discuţie, trebuie să găsim dovada, ceea ce nu putem, că în secolele al XI-lea şi al XII-lea francmasoneria era ceva mai mult decât o instituţie operativă, din care probabil că nişte cruciaţi atât de influenţi, cum erau cavalerii şi nobilii, nu făceau parte. Ca simplă presupunere îi lipseşte orice element de probabilitate. Hutchinson, cel mai important scriitor care susţine această teorie, i-a confundat în mod evident pe cruciaţii din secolele al XI-lea şi al XII-lea, care au luptat în Palestina, cu templierii,

despre care se spune că au fugit în Scoția în secolul al XIV-lea și au inventat acolo anumite grade superioare. Confuzia evidentă a datelor face ca argumentul lui Hutchinson să fie oarecum absurd.

Această teorie a primit altă formă de la un scriitor în *Revista francmasonilor din Londra*[1], care pare mai plauzibilă. Teoria avansată de el va fi redată, cel mai bine, cu propriile lui cuvinte:

> Corpurile de francmasoni itineranți (care au existat în Europa pe vremea cruciadelor) erau alcătuite din frați foarte pricepuți în toate ramurile cunoașterii; printre ei se aflau mulți ecleziaști învățați, ale căror nume s-au păstrat până în zilele noastre în edificiile magnifice la a căror ridicare au ajutat. Cavalerii Templului, ei înșiși un corp de călugări militari care aveau atât însușiri de soldați, cât și de preoți, aveau în ordinul lor un rang exclusiv clerical, alcătuit din indivizi care nu luau parte la lupte, se pricepeau la literatură și se consacrau treburilor civile și religioase ale Ordinului; ei erau istoricii epocii și știm că ei, alături de ceilalți ecleziaști, aveau în păstrare toată învățătura timpului. Din cele mai bune informații pe care le avem cu privire la Ordin, credem că nu poate exista decât puțină îndoială că acești clerici învățați au introdus întregul sistem al masoneriei în corpul templierilor și că au încorporat nu numai ramura speculativă a științei în legile și organizarea cavalerilor, ci și priceperea lor operativă, templierii datorându-le cuceririle în arhitectură și fortificații. Și este demn de remarcat faptul că în documentele Ordinului nu găsim nicio mențiune despre arhitecți și constructori individuali; putem, așadar, să conchidem cu temei că întregul corp era inițiat în cunoașterea și misteriile Ordinului.

Acestei teorii i se aduce aceeași obiecție care s-a făcut la cealaltă, și anume că este cu totul nesusținută de istorie și că este doar o grămadă de presupuneri îndrăznețe și ipoteze fanteziste.

[1] *Freemason's Magazine and Masonic Mirror*, partea I, vol. IV, p. 962, Londra, 1858.

Este foarte ciudat, într-adevăr, raționamentul prin care se ajunge la concluzia că toți templierii erau constructori, pentru că nu există nicio mențiune despre o astfel de categorie în documentele Ordinului. O astfel de tăcere ar părea mai degrabă să indice că nu exista o astfel de categorie la cavaleri. Faptul că ei angajau arhitecți și constructori, care se poate să fi aparținut ghildelor de francmasoni itineranți înainte de a merge în Palestina, nu este câtuși de puțin improbabil; dar nu există nicio dovadă și nu este deloc verosimil ca ei să se fi angajat în altceva în afară de îndatoririle profesiei lor sau să fi existat o înclinație din partea cavalerilor dedicați artei războiului să ia parte la asociația lor pașnică.

A doua teorie este că templierii și-au derivat doctrinele secrete și ceremoniile de la secta asasinilor sau de la druizii de pe Muntele Liban și că, la întoarcerea lor în Europa, au organizat fraternitatea francmasonilor. Această teorie este contrară primei și, ca și aceasta, nu are nici dovezi istorice în sprijinul adevărului afirmațiilor ei, și nici probabilitate care să o sprijine ca presupunere.

A fost doctrina unui scriitor german, Adler, care a avansat-o în tratatul lui, *De Drusis Montis Libani*, publicat în 1786 la Roma. Dar cel mai important apărător al ei a fost Von Hammer, un dușman recunoscut și plin de prejudecăți al templierilor și al francmasoneriei, care a făcut din ea bază pentru acuzațiile aduse ambelor instituții. În ciuda acestui fapt, a fost acceptată cu credulitatea lui obișnuită de Higgins în lucrarea intitulată *Anacalypsis*.

Brewster, în lucrarea atribuită lui Lawrie despre istoria francmasoneriei, a adoptat aceeași ipoteză. „Întrucât Ordinul Templierilor", spune el, „a fost constituit inițial în Siria și a existat acolo vreme îndelungată, presupunerea că ei și-au primit cunoașterea masonică de la Lojile din acea zonă nu este improbabilă".

Dar întrucât Brewster sau autorul lucrării intitulate *Lawrie's History* atribuise – folosindu-se de aceleaşi sofisme şi cu aceeaşi îndrăzneală a presupunerii – originea francmasoneriei fraternităţii dionisiace a meşteşugarilor, esenienilor, druizilor şi lui Pitagora, putem trimite ipoteza lui despre originea templieră în abisul a ceea ce trebuie să fie şi probabil chiar sunt teoriile infirmate. Toate aceste argumente tind să arate cum ideile preconcepute pot întuneca judecata celor mai erudiţi savanţi.

În ansamblu, cred că putem conchide că, oricare ar fi fost faptele de vitejie ale cruciaţilor şi, în special, ale templierilor, în încercarea lor neizbutită de a salva Mormântul Sfânt din mâinile necredincioşilor, ei nu puteau să îşi îndrepte atenţia către urmărirea unei activităţi atât de deosebite de ocupaţia lor marţială, cum era aceea a creării şi organizării unei asociaţii paşnice de constructori. Francmasoneria nu are nicio legătură care să poată fi susţinută cu dovezi istorice sau cu presupuneri probabile cu cruciaţii sau cruciadele. Cât priveşte presupusa legătură ulterioară a templierilor cu francmasoneria Scoţiei, aceasta alcătuieşte o legendă complet diferită, pe care o vom examina în capitolul următor.

CAPITOLUL XXIX

POVESTEA TEMPLIERILOR SCOŢIENI

Povestea care-i leagă pe cavalerii templieri de francmasoneria din Scoţia, după întoarcerea din cruciade şi suprimarea Ordinului, alcătuieşte una dintre cele mai interesante şi romantice legende din istoria francmasoneriei. Elementele istorice sunt atât de amestecate cu cele tradiţionale în întâmplările din aceste legende, încât nu pot fi separate în mod satisfăcător. În timp ce unii scriitori reputaţi acceptă tot ce s-a spus despre legătura francmasonilor Scoţiei din secolul al XIV-lea cu templierii care se aflau atunci în acel regat sau care au căutat acolo un azil, fugind de persecuţiile monarhului francez, drept o relatare autentică a unor evenimente care au avut loc în realitate, alţi scriitori resping totul ca pe un mit lipsit de suport istoric.

Aici, ca în majoritatea cazurilor, calea de mijloc pare să fie cea mai sigură. În timp ce există unele părţi ale poveştii care sunt coroborate de documente istorice, există altele care, cu siguranţă, nu beneficiază de astfel de dovezi. În capitolul de faţă mă voi strădui ca, printr-o analiză atentă şi imparţială, să separ elementele contradictorii şi să discern între părţile istorice şi cele legendare sau pur tradiţionale ale relaţiei.

Dar va fi necesar, ca să facem loc cercetării corecte a subiectului, să aruncăm o scurtă privire spre istoria acelor evenimente care se leagă de suprimarea ordinului vechi al cavalerilor templieri în Franţa, la începutul secolului al XIV-lea.

După ce au părăsit Ţara Sfântă la terminarea dezastruoasă a ultimei cruciade şi căderea oraşului Acra, templierii s-au refugiat temporar în insula Cipru. După unele încercări zadarnice de a recâştiga teren în Palestina şi de a relua luptele cu necredincioşii, care erau acum stăpâni deplini ai ţării, cavalerii s-au retras din Cipru şi s-au îndreptat către diferitele lor comandamente din Europa, cele din Franţa fiind cele mai bogate şi mai numeroase.

În această perioadă, în Franţa domnea Filip al IV-lea, cunoscut în istorie ca Filip cel Frumos, iar Clement al V-lea era pontiful Bisericii Romane. Niciodată nu fusese purtată coroana sau tiara de un rege mai avar sau de un papă mai trădător.

Când era episcop de Bordeaux, Clement îşi asigurase influenţa monarhului francez pentru a fi ales papă angajându-se prin jurământ pe sacrament să îndeplinească şase condiţii impuse de rege, dintre care ultima fusese păstrată secretă până după încoronarea lui.

Această ultimă condiţie îl legase de exterminarea templierilor, Filip invidiindu-le puterea şi dorindu-le averea.

Papa Clement, care îşi mutase reşedinţa de la Roma la Poitiers, i-a chemat în faţa lui pe conducătorii ordinelor militare cu scopul mincinos de a lua măsuri pentru iniţierea unei noi cruciade.

James de Molay, Marele Maestru al templierilor, a mers la curtea papală. În timp ce se afla acolo, regele Franţei a proferat o serie de acuzaţii împotriva ordinului, pe baza cărora a cerut suprimarea lui şi pedepsirea conducătorilor.

Evenimentele care au avut loc ulterior au fost pe bună dreptate numite o pagină neagră în istoria ordinului. Pe 13 octombrie 1307, Marele Maestru şi o sută treizeci şi nouă de cavaleri au fost arestaţi în palatul Templului de la Paris, şi arestări similare au avut loc la aceeaşi dată în diferite locuri din Franţa. Templierii arestaţi au fost aruncaţi în închisoare şi puşi în lanţuri. Nu li s-a dat hrană suficientă şi li s-a refuzat consolarea religiei.

Douăzeci şi şase de prinţi şi nobili de la curtea Franţei au apărut ca acuzatori ai lor; şi, înainte ca tribunalele să îi judece, infamul papă Clement a dat o bulă de excomunicare împotriva tuturor persoanele care le-ar fi oferit templierilor ajutor sau alinare.

Procesele care au urmat au fost mai rău decât o farsă numai din cauza sfârşitului lor tragic. Chinul şi tortura au fost aplicate fără milă. Cei care au rămas neclintiţi în negare au fost condamnaţi fie la închisoare pe viaţă, fie la rug. Addison spune că o sută treisprezece au fost arşi în Paris şi alţii în Lorena, în Normandia, la Carcassonne şi la Senlis.

Ultima scenă a tragediei s-a jucat pe 11 martie 1314. James de Molay, Marele Maestru al ordinului, după şase ani şi jumătate de încarcerare strictă şi dureroasă, a fost ars în piaţa publică, în faţa catedralei Notre Dame din Paris.

Astfel, ordinul a fost suprimat complet din Franţa, iar posesiunile lui au fost confiscate. Ceilalţi monarhi ai Europei au urmat exemplul regelui Franţei şi au abolit ordinul pe teritoriile lor; dar, într-un spirit mai milostiv, s-au abţinut de la aplicarea pedepsei capitale cavalerilor. În afara Franţei, în toate celelalte regate ale Europei nu a fost condamnat la moarte niciun templier.

Totuşi, ordinul a fost suprimat peste tot, iar vastele lor posesiuni au fost prădate, în ciuda faptului că în toate ţările aflate în afara influenţei papei şi a regelui Franţei s-a susţinut nevinovăţia lor. În Portugalia, şi-a schimbat numele în cel de cavaleri ai lui Hristos – în toate celelalte ţări ordinul a încetat să existe.

Există însă scriitori care, asemenea lui Burnes[1], susţin că persecuţia templierilor din secolul al XIV-lea nu a încheiat istoria ordinului, ci că a existat o succesiune de cavaleri templieri, începând din secolul al XII-lea şi până în zilele noastre. Burnes se

[1] James Burnes, *Schiţă a istoriei cavalerilor templieri*, Londra, 1840, p. 39

După ce au părăsit Țara Sfântă la terminarea dezastruoasă a ultimei cruciade și căderea orașului Acra, templierii s-au refugiat temporar în insula Cipru. După unele încercări zadarnice de a recâștiga teren în Palestina și de a relua luptele cu necredincioșii, care erau acum stăpâni deplini ai țării, cavalerii s-au retras din Cipru și s-au îndreptat către diferitele lor comandamente din Europa, cele din Franța fiind cele mai bogate și mai numeroase.

În această perioadă, în Franța domnea Filip al IV-lea, cunoscut în istorie ca Filip cel Frumos, iar Clement al V-lea era pontiful Bisericii Romane. Niciodată nu fusese purtată coroana sau tiara de un rege mai avar sau de un papă mai trădător.

Când era episcop de Bordeaux, Clement își asigurase influența monarhului francez pentru a fi ales papă angajându-se prin jurământ pe sacrament să îndeplinească șase condiții impuse de rege, dintre care ultima fusese păstrată secretă până după încoronarea lui.

Această ultimă condiție îl legase de exterminarea templierilor, Filip invidiindu-le puterea și dorindu-le averea.

Papa Clement, care își mutase reședința de la Roma la Poitiers, i-a chemat în fața lui pe conducătorii ordinelor militare cu scopul mincinos de a lua măsuri pentru inițierea unei noi cruciade.

James de Molay, Marele Maestru al templierilor, a mers la curtea papală. În timp ce se afla acolo, regele Franței a proferat o serie de acuzații împotriva ordinului, pe baza cărora a cerut suprimarea lui și pedepsirea conducătorilor.

Evenimentele care au avut loc ulterior au fost pe bună dreptate numite o pagină neagră în istoria ordinului. Pe 13 octombrie 1307, Marele Maestru și o sută treizeci și nouă de cavaleri au fost arestați în palatul Templului de la Paris, și arestări similare au avut loc la aceeași dată în diferite locuri din Franța. Templierii arestați au fost aruncați în închisoare și puși în lanțuri. Nu li s-a

Douăzeci și șase de prinți și nobili de la curtea Franței au apărut ca acuzatori ai lor; și, înainte ca tribunalele să îi judece, infamul papă Clement a dat o bulă de excomunicare împotriva tuturor persoanele care le-ar fi oferit templierilor ajutor sau alinare.

Procesele care au urmat au fost mai rău decât o farsă numai din cauza sfârșitului lor tragic. Chinul și tortura au fost aplicate fără milă. Cei care au rămas neclintiți în negare au fost condamnați fie la închisoare pe viață, fie la rug. Addison spune că o sută treisprezece au fost arși în Paris și alții în Lorena, în Normandia, la Carcassonne și la Senlis.

Ultima scenă a tragediei s-a jucat pe 11 martie 1314. James de Molay, Marele Maestru al ordinului, după șase ani și jumătate de încarcerare strictă și dureroasă, a fost ars în piața publică, în fața catedralei Notre Dame din Paris.

Astfel, ordinul a fost suprimat complet din Franța, iar posesiunile lui au fost confiscate. Ceilalți monarhi ai Europei au urmat exemplul regelui Franței și au abolit ordinul pe teritoriile lor; dar, într-un spirit mai milostiv, s-au abținut de la aplicarea pedepsei capitale cavalerilor. În afara Franței, în toate celelalte regate ale Europei nu a fost condamnat la moarte niciun templier.

Totuși, ordinul a fost suprimat peste tot, iar vastele lor posesiuni au fost prădate, în ciuda faptului că în toate țările aflate în afara influenței papei și a regelui Franței s-a susținut nevinovăția lor. În Portugalia, și-a schimbat numele în cel de cavaleri ai lui Hristos – în toate celelalte țări ordinul a încetat să existe.

Există însă scriitori care, asemenea lui Burnes[1], susțin că persecuția templierilor din secolul al XIV-lea nu a încheiat istoria ordinului, ci că a existat o succesiune de cavaleri templieri, începând din secolul al XII-lea și până în zilele noastre. Burnes se

1 James Burnes, *Schiță a istoriei cavalerilor templieri*, Londra, 1840, p. 39

referă la ordinul templierilor și la pretinsa transmitere a puterilor lui de Molay lui Larmenius.

Subiectul pe care mă pregătesc să îl discut acum nu are nicio legătură cu această chestiune și nici cu autenticitatea așa-numitei „carte de transmitere" și, prin urmare, nu voi face nicio referire la aceasta.

Este evident din influența cauzelor naturale, nefiind nevoie de o dovadă istorică, faptul că, după moartea Marelui Maestru și persecuția sângeroasă și suprimarea ordinului în Franța, mulți cavaleri trebuie să fi căutat securitate fugind în alte țări. Ne vom îndrepta atenția asupra actelor lor din Scoția.

Există două legende care se referă la legătura templierilor cu francmasoneria Scoției, fiecare dintre ele fiind abordată separat în cele ce urmează. Prima poate fi numită legenda lui Bruce, iar cealaltă legenda lui d'Aumont.

Posesiunile ordinului aflate în Scoția erau foarte scumpe. Preceptele lor erau răspândite în diferite părți ale țării. O inchiziție papală s-a ținut la Holyrood, în 1309, pentru a-i judeca și, bineînțeles, pentru a-i condamna pe templieri. La acest proces au apărut numai doi cavaleri, Walter de Clifton, Mare Preceptor al Scoției, și William de Middleton. Ceilalți s-au ascuns și, cum Robert Bruce mărșăluia atunci ca să întâlnească și să respingă invazia regelui Eduard al Angliei, se spune că templierii s-au alăturat armatei monarhului scoțian. Până aici concordă diferitele versiuni ale legendei Bruce, dar în celelalte detalii există diferențe ireconciliabile.

Potrivit uneia dintre versiuni, templierii s-au remarcat în bătălia de la Bannockburn, care s-a dat în ziua Sfântului Ioan Botezătorul, în 1314, iar după bătălie s-a constituit un nou ordin, numit Ordinul Regal al Scoției, în care au fost primiți templierii. Dar Oliver crede pe bună dreptate că cele două ordine nu aveau nicio legătură.

Thory spune că, sub titlul de Robert I, Robert Bruce, regele Scoției, a creat pe 24 iunie 1314, după bătălia de la Bannockburn, ordinul Sfântului Andrei al Ciulinului, la care s-a alăturat apoi cel al lui Heredom pentru masonii scoțieni care făcuseră parte din cei treizeci de mii de oameni care luptaseră cu o sută de mii de soldați englezi. Și-a rezervat pentru el și succesorii lui titlul de Mare Maestru și a întemeiat la Kilwinning Marea Lojă a Ordinului Regal din Heredom[1].

Manualul Ordinului Templului spune că templierii, instigați de Robert Bruce, s-au aliniat sub stindardele acestui nou ordin, ale căror inițieri se bazau pe cele ale templierilor. Pentru această apostazie au fost excomunicați de John Mark Larmenius, despre care se spune că a fost succesorul legitim al lui de Molay[2].

Niciuna dintre aceste afirmații nu poate fi susținută cu dovezi istorice. Ordinul Cavalerilor Sfântului Andrei al Ciulinului nu a fost creat de Bruce în 1314, ci de Iacob al II-lea, în 1440.

Nu există nicio dovadă că templierii ar fi făcut vreodată parte din Ordinul Regal din Heredom. Astăzi, cele două sunt complet distincte. Și nici nu se consideră acum adevărat faptul că Ordinul Regal a fost înființat de Bruce după bătălia de la Bannockburn, deși aceasta este legenda ezoterică.

Dimpotrivă, se presupune că a fost invenția lui Michael Ramsay în secolul al XVIII-lea. Merită să cităm în acest punct observațiile Fratelui Lyon, care a făcut obiect de studiu din masoneria Scoției.

> Ritualul Ordinului Regal al Scoției cuprinde – spune el – ceea ce s-ar putea numi o spiritualizare a presupuselor simboluri și ceremonii ale arhitecților și constructorilor creștini

[1] *Acta Latomorum*, vol. I, p. 6
[2] *Manuel des Chevaliers de l'Ordre du Temple*, p. 8

> de la începuturi și asociază atât de strâns sabia cu sapa, încât gradul al doilea a ajuns să fie numit un ordin al cavalerismului masonic, adepților lui cerându-li-se să creadă că a fost conferit prima dată pe câmpul de la Bannockburn, ca răsplată pentru vitejia arătată de un corp de templieri care l-au ajutat pe Bruce în acea victorie memorabilă; și că după aceea a fost înființată o Mare Lojă a Ordinului de către rege la Kilwinning, acesta rezervându-și funcția de Mare Maestru pentru el și pentru succesorii lui la tronul Scoției. Se afirmă în plus că Ordinul Regal și Fraternitatea Masonică din Kilwinning aveau același conducător. Cât privește pretențiile la Antichitate și la origine regală care sunt avansate pentru acest rit, se cuvine să spunem că cercetările moderne au arătat că acestea sunt legendare. Creditul acordat acelei părți a legendei care asociază ordinul cu vechea Lojă din Kilwinning se bazează pe presupunerea că Loja avea înainte o cunoaștere a altor grade masonice în afară de cel al Sfântului Ioan. Dar nu așa stau lucrurile. Fraternitatea din Kilwinning nu a practicat și nu a recunoscut niciodată alte grade decât cele ale Ordinului; nici nu există o tradiție demnă de acest nume, locală sau națională, nici nu s-a descoperit până acum un document autentic despre care să se susțină într-o oarecare măsură că îl identifică pe Robert Bruce cu ținerea adunărilor masonice sau instituția unei societăți secrete la Kilwinning.[1]

După o astfel de afirmație, făcută de un scriitor care din poziția și posibilitățile pe care le-a avut ca mason scoțian putea să descopere dovezi, dacă erau de descoperit, putem conchide fără riscuri că Legenda Bruce și Bannockburn a templierilor scoțieni trebuie considerată un simplu mit, neavând nici cel mai nesemnificativ element istoric care să o susțină.

Există altă legendă care îi leagă pe templierii din Scoția cu francmasoneria care ne solicită atenția.

[1] David Murray Lyon, *Istoria Lojii din Edinburgh*, cap. XXXII, p. 307.

Se spune în această legendă că, pentru a scăpa de persecuția care a urmat după suprimarea ordinului de către regele Franței, un anume templier, pe nume d'Aumont, însoțit de alți șapte, deghizați în mecanici sau masoni operativi, au fugit în Scoția și acolo au întemeiat în secret alt ordin; și pentru a păstra cât mai mult cu putință numele vechi de templieri, cât și pentru a păstra asemănarea și a-i cinsti pe masonii în ale căror haine se deghizaseră când fugiseră, au adoptat numele de masoni alăturat cuvântului „franc" și s-au intitulat „francmasoni". Au făcut asta pentru că vechii templieri erau în cea mai mare parte francezi, iar cuvântul „franc" înseamnă atât „francez", cât și „liber". Întrucât vechiul ordin a fost înființat inițial cu scopul reconstruirii Templului de la Ierusalim, noul ordin a susținut uniunea lor și a păstrat amintirea și planul predecesorilor lor, construind simbolic temple spirituale dedicate virtuții, adevărului și luminii și laudei Marelui Arhitect al Universului.

Aceasta este legenda, așa cum este redată de un scriitor în revista olandeză *Almanahul francmasonilor*, din care este citată în *Freemasons' Quarterly Review*[1].

Clavel, în *Picturesque History of Freemasonry*[2], o redă mai detaliat, aproape în cuvintele lui Von Hund.

După executarea lui de Molay, Peter d'Aumont, Marele Maestru al provinciei Auvergne, împreună cu doi comandanți și cinci cavaleri, au fugit din motive de siguranță și s-au îndreptat către Scoția, deghizându-se în timpul călătoriei în haine de masoni operativi. Ajungând în insula scoțiană Mull, i-au întâlnit acolo pe Marele Comandant George Harris și pe mai mulți frați, cu care au hotărât să continue ordinul. D'Aumont a fost ales Mare Maestru într-o întrunire ținută în ziua Sfântului Ioan, în 1313. Pentru a se apăra de persecuție și pentru a se asigura

[1] Vezi *Freemasons' Quarterly Review*, Londra, 1843, p. 501, unde legenda este redată complet, ca mai sus.

[2] *Histoire Pitioresque de la Franc Maçonnerie*, p. 184.

că nu sunt descoperiţi, au adoptat simboluri împrumutate din arhitectură şi şi-au luat numele de francmasoni. În 1361, Marele Maestru al Templului a transferat reşedinţa Ordinului în vechiul oraş Aberdeen şi de atunci s-a răspândit sub numele de francmasonerie în Italia, Germania, Franţa, Portugalia, Spania şi în alte locuri.

Baronul Von Hund şi-a întemeiat ritul Strictei Observanţe pe această legendă şi, deţinând documente false, a încercat, dar fără succes, să obţină aprobarea congresului din Wilhelmsbad pentru dogma sa, potrivit căreia toţi masonii sunt templieri.

Această doctrină, deşi nu a făcut decât mici progrese în Germania, a fost acceptată mai uşor în Franţa, unde a fost deja promulgată de întâlnirea de la Clermont, în al cărei sistem templier a fost iniţiat Von Hund.

Cavalerul Ramsay a fost adevăratul autor al doctrinei originii templiere a francmasoneriei şi lui îi suntem îndatoraţi de fapt (dacă datoria are vreo valoare) pentru Legenda d'Aumont. Sursa din care a apărut este o dovadă suficient de satisfăcătoare pentru caracterul ei fictiv. Inventivitatea lui Ramsay, dovedită în creaţiile gradelor înalte şi ale legendelor masonice, este bine cunoscută. Din nefericire pentru reputaţia lui, nu poate fi pus la îndoială faptul că în alcătuirea legendelor lui nu a acordat decât puţină atenţie istoriei. Dacă geniul lui, erudiţia şi zelul ar fi fost consacrate nu alcătuirii de noi sisteme masonice, ci unei cercetări aprofundate a adevăratei origini a instituţiei exclusiv din punct de vedere istoric, este imposibil să spunem ce beneficii am fi avut de pe urma cercetărilor lui. Neproductivitatea care s-a răspândit peste continent timp de trei sferturi de secol, nedând alte roade în afară de teorii fanteziste, sisteme absurde şi grade care nu erau necesare, ar fi fost înlocuită cel mai probabil de un gen de savanţi masoni ale căror cercetări ar fi fost îndreptate către crearea unei istorii autentice şi s-ar fi scutit mult din eforturile iconoclaştilor noştri moderni.

Savanţii masoni din acea lungă perioadă, care a început cu Ramsay şi încă nu s-a terminat definitiv, în cea mai mare parte, şi-au luat mai degrabă rolul de poeţi decât cel de istorici. Nu şi-au amintit vorba înţeleaptă a lui Cervantes, care spunea că poetul trebuie să vorbească sau să cânte nu despre cum sunt lucrurile, ci despre cum ar trebui să fie, în timp ce istoricul trebuie să scrie despre ele aşa cum sunt cu adevărat, şi nu despre cum crede el că trebuie să fie. Şi de aici avem o grămadă de gunoi tradiţional, în care există o mare cantitate de falsităţi amestecate cu foarte puţin adevăr.

Despre acest gunoi sunt Legenda lui Peter d'Aumont şi reînvierea de către el a Ordinului Cavalerilor Templieri în Scoţia. Fără nici cea mai mică fărâmă de dovadă istorică în sprijinul ei, a exercitat totuşi o influenţă puternică asupra organizaţiei masonice chiar şi în zilele noastre. Îi găsim efectele în cele mai importante rituri şi dând o formă templieră multor grade înalte. Şi nu se poate pune la îndoială faptul că încorporarea sistemului templier în cel masonic modern trebuie atribuită în principal ideilor sugerate de această Legendă a lui d'Aumont.

Întrucât se pare că există unele dificultăţi în reconcilierea presupuselor opinii eretice ale templierilor cu credinţa creştină strictă a masonilor scoţieni, a fost creată o a treia legendă pentru a face faţă acestei obiecţii, în care se afirma că, după abolirea templierilor, partea clericală a ordinului – şi anume capelanii şi preoţii – s-a reunit în Scoţia pentru a-l reînvia şi a-l muta în francmasonerie. Dar întrucât această legendă nu a avut parte de mulţi susţinători şi nu s-a impus niciodată, nu este necesar să facem mai mult decât o scurtă trimitere la ea.

Oricât de multă influenţă ar fi exercitat Legenda lui d'Aumont prin amestecarea elementelor templiere cu cele francmasonice, cum vedem în prezent în Anglia şi în America, precum şi în gradele înalte formate în Europa, dogma lui Ramsay, potrivit căreia toţi francmasonii sunt templieri, a fost respinsă

complet, iar autenticitatea legendei a fost contestată de aproape toţi savanţii masoni buni.

Burnes, care credea în legitimitatea ordinului francez al Templului, considerând că era derivat direct de la de Molay prin Larmenius şi care, prin urmare, a subscris fără ezitare la autenticitatea „Cartei transmiterii", nu ezită să îl numească pe Von Hund „aventurier" şi legenda lui – „o poveste plauzibilă".

Despre acea parte a legendei care se referă la transferul reşedinţei principale a templierilor la Aberdeen, în Scoţia, el spune că „impostura a fost sesizată imediat şi s-a descoperit chiar că el însuşi îl amăgise şi îl iniţiase pe nefericitul Pretender în ordinul lui cavaleresc fictiv. Înşelăciunile pe acest subiect au luat o asemenea amploare în Germania, încât nu au fost respinse cu totul până când o delegaţie a vizitat Aberdeen şi nu a găsit la fraţii demni şi uluiţi de acolo nicio urmă de templieri foarte vechi sau de francmasonerie"[1].

Burnes greşeşte când face această ultimă afirmaţie, căci se presupune că Loja din Aberdeen a fost înfiinţată în 1541, deşi, întrucât documentele ei mai vechi au fost distruse de incendiu, documentele actuale nu sunt mai vechi de 1670. Fratele Lyon concordă cu Burnes atunci când afirmă că aberdeenienii au fost foarte surprinşi când li s-a spus prima oară că Loja lor este un centru vechi al gradelor înalte[2].

William Frederick Wilke, un scriitor german foarte capabil, a atacat credibilitatea acestei legende scoţiene cu o precizie a raţionamentului şi o putere a argumentelor, încât aproape că nu a lăsat loc de replică[3]. Întrucât el redă legenda într-o formă uşor diferită, poate fi interesant să-l citām, precum şi modul lui de argumentare.

---

[1] Burnes, *Schiţă a istoriei cavalerilor templieri*, p. 71.
[2] *Istoria Lojii din Edinburgh*, p. 420
[3] În „Geschichte des Tempelherren's Orders". Nu am putut să obţin lucrarea, dar m-am folosit de o analiză excelentă a ei din *Istoria francmasoneriei* de Findel, trad. Lyon.

> Legenda relatează – spune el – că, după suprimarea ordinului, conducătorul clerului templier, Peter de Boulogne, a fugit din închisoare şi a găsit refugiu la comandantul Hugh, Wildgrave de Salm, iar de acolo a fugit în Scoţia, la Sylvester von Grumbach. Acolo se aflau şi Marele Comandant Harris şi mareşalul d'Aumont şi aceştia trei au păstrat secretele ordinului templierilor şi le-au transferat fraternităţii francmasonilor.

Comentând această afirmaţie, Wilke spune că este adevărat faptul că Peter de Boulogne a fugit din închisoare, dar unde s-a dus nu s-a ştiut niciodată. Wildgrave de Salm nu a fost niciodată în închisoare. Dar autorul de legende s-a încurcat singur spunând că Peter l-a părăsit pe Wildgrave Hugh şi s-a dus în Scoţia cu Sylvester von Grumbach, căci Hugh şi Sylvester sunt una şi aceeaşi persoană. Titlul acestei persoane era contele Sylvester Wildgrave, iar Grumbach era desemnarea comandamentului lui de templier. Hugh de Salm, de asemenea Wildgrave şi comandant de Grumbach, nu s-a refugiat niciodată în Scoţia, iar după abolirea ordinului a fost făcut prebendar al catedralei Mayence.

Wilke crede că s-a atribuit Scoţiei continuarea ordinului templier, pentru că gradele înalte ale francmasoneriei, având legătură cu Pretender-ul Edward Stuart, în sens politic, au fost numite scoţiene. Scoţia este, prin urmare, leagănul gradelor superioare ale masoneriei. Sunt înclinat însă să fiu în dezacord cu el asupra acestui punct şi să explic faptul prin circumstanţa că Ramsay, care a fost inventatorul legendei şi primul creator al gradelor superioare, era scoţian şi s-a născut în împrejurimile Kilwinningului. Acestor grade le-a dat numele de masonerie scoţiană din spirit naţional şi, de aceea, s-a presupus că Scoţia este locul lor de naştere. Aceasta nu face totuşi obiectul discuţiei de faţă.

Wilke spune că Harris și d'Aumont nu sunt menționați în istoria reală a templierilor și, prin urmare, dacă ar fi fost cavaleri, nu ar fi avut o poziție importantă în cadrul ordinului și nici nu ar fi fost probabil să fie aleși de cavalerii fugari ca Mari Maeștri.

El încheie spunând că, bineînțeles, unii dintre templierii fugari și-au găsit drumul spre Scoția și se poate crede că unii frați au fost primiți în fraternitățile de constructori, dar nu există niciun motiv să se considere Lojile de constructori sau cavalerii Sfântului Ioan o continuare a ordinului templier, fiindcă ambele au primit fugari templieri și ghildele de constructori nu erau alcătuite, ca templierii, din oameni războinici și liber-cugetători, ci din muncitori pioși care prețuiau doctrinele religioase pure.

Dorința anumitor teoreticieni de a lega sistemul templier de francmasonerie a dus la crearea altor povești, în care legenda hiramică a gradului maestrului este înlocuită de altele referitoare la evenimente despre care se spune că au avut loc în istoria ordinului cavaleresc. Cea mai ingenioasă dintre acestea este următoarea:

> Cu ceva vreme înainte de nimicirea ordinului templierilor, un anume egumen din Montfauçon, pe nume Carolus de Monte Carmel, a fost ucis de trei trădători. Se spune că o parte importantă a ritualului francmasoneriei a fost derivată din evenimentele ce au avut loc în preajma uciderii lui. Asasinii egumenului de Montfauçon i-au ascuns trupul într-un mormânt și, pentru a marca locul, au plantat un pom cu spini pe el. Căutând corpul, atenția templierilor a fost atrasă de pom și în felul acesta i-au descoperit rămășițele. Legenda povestește în continuare dezgroparea corpului și mutarea lui în alt mormânt, evenimentele semănând izbitor cu cele relatate în Legenda lui Hiram.

Altă teorie leagă martiriul lui James de Molay, ultimul Mare Maestru al templierilor, de legenda celui de-al treilea grad și presupune că în acea legendă, așa cum se păstrează acum în ritualul

masonic, Hiram a fost făcut să îl înlocuiască pe de Molay, pentru a se ascunde pătrunderea elementului templier în masonerie.

Astfel, evenimentele care în legenda masonică autentică se referă la Hiram Abif sunt legate în legenda templieră de de Molay; se spune că cei trei asasini sunt papa Clement al V-lea, Filip cel Frumos, regele Franței, și un templier pe nume Naffodei, care a trădat ordinul. Ei au încercat chiar să explice căutarea mistică a corpului prin inventarea unei povești potrivit căreia, în noaptea de după arderea lui de Molay, anumiți cavaleri i-au căutat cu sârguință rămășițele în cenușă, dar nu au putut găsi decât câteva oase de care carnea se ținea încă, deși era arsă, dar acestea s-au sfărâmat în mâinile lor; și în felul acesta explică ei originea cuvântului substitut, potrivit traducerii greșite general acceptate.

Nimic nu ar putea arăta mai clar absurditatea legendei decât această adoptare a unei interpretări populare a sensului acestui cuvânt, făcută de cineva care nu știa deloc limba ebraică. Cuvântul, după cum știu foarte bine savanții, are un sens complet diferit.

Dar nu este necesar să cercetăm o parte atât de lipsită de importanță a relatării în căutarea dovezii că întreaga legendă despre legătura sistemului templier cu francmasoneria este ireconciliabilă cu faptele istoriei.

Legenda lui Bruce și Bannockburn a fost înlăturată deja. Povestea nu are niciun temei istoric.

Cealaltă legendă, care îi face pe d'Aumont și pe tovarășii lui întemeietorii ordinului masonic din Scoția, amestecându-i pe cavaleri cu fraternitatea de constructori, este la fel de lipsită de bază istorică. Dar, în afară de acestea, există ceva improbabil, dacă nu chiar imposibil, în legătură cu ea. Cavalerii templieri erau un ordin aristocratic, alcătuit din nobili care îmbrățișaseră viața de soldat din vocație și care erau conduși de obiceiurile cavalerismului. În zilele acelea exista o linie de demarcație mai

strictă între diferitele clase ale societății decât există în prezent. Cavalerul era în vârful scării sociale, meseriașul la bază.

Prin urmare, este aproape imposibil să credem că, din cauza faptului că ordinul lor fusese suprimat, acești mândri soldați ai Crucii, a căror viață militară îi făcuse nepotriviți pentru orice alte treburi în afară de cele ostășești, și-ar fi aruncat săbiile și pintenii și ar fi luat sapa; nu erau obișnuiți să folosească această unealtă și nu cunoșteau tainele meșteșugului de constructor. Ca să devină masoni operativi, ar fi trebuit să abandoneze toate prejudecățile vieții sociale pe care o cunoscuseră. Ca un cavaler templier să fi intrat într-o casă religioasă pentru a se retrage din lume, dezgustat de obiceiurile ordinului său, sau să se fi refugiat într-un alt ordin cavaleresc s-ar fi putut întâmpla, așa cum s-a și întâmplat. Dar că acești cavaleri s-au transformat de bunăvoie în zidari și muncitori cu ziua este o presupunere prea absurdă pentru a fi crezută chiar și de cei mai creduli.

Putem spune, așadar, că acei autori de legende care prin tradițiile inventate de ei au încercat să atribuie originea francmasoneriei sistemului templier sau să stabilească o legătură strânsă între cele două instituții au eșuat în proiectul lor.

Ei au încercat să scrie o istorie, dar abia dacă au reușit să alcătuiască o poveste plauzibilă.

CUPRINS